

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Pavλίna Červenková

**Právní úprava závěti se zaměřením na její formu
ve světle rekodifikace občanského zákoníku**

Diplomová práce

Olomouc 2012

Prohlášení

Já, níže podepsaná Pavlína Červenková, autorka diplomové práce na téma: „Právní úprava závěti se zaměřením na její formu ve světle rekodifikace občanského zákoníku“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 121/2000 Sb., správci:

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, Olomouc 771 47, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, která se nazývá Knihovna Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb.

V Olomouci 30. 3. 2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Právní úprava závěti se zaměřením na její formu ve světle rekodifikace občanského zákoníku“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 30. 3. 2012

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce paní Mgr. Vendule Bryxové, Ph.D. za její cenné připomínky, čas a pomoc při zpracování této práce.

Obsah

1	Úvod	8
2	Forma závěti soukromého typu	12
2.1	Holografní závěť	13
2.1.1	Sepsání vlastní rukou	13
2.1.2	Podpis závěti	15
2.1.3	Datum závěti	17
2.2	Allografní závěť	19
2.2.1	Vyhotovitel	20
2.2.2	Svědci	21
2.2.3	Podpis a datum	23
2.2.4	Historický a zahraniční exkurz	25
2.3	Allografní závěť osob, které nemohou číst nebo psát	26
2.3.1	Pisatel, předčítatel a svědci	27
2.3.2	Historický exkurz	28
2.4	Závěť osob se smyslovým postižením	29
2.4.1	Závěť nevidomých	29
2.4.2	Závěť neslyšících a hluchoslepých, jež nemohou číst nebo psát	30
2.4.3	Historický exkurz	31
3	Forma závěti veřejného typu	33
3.1	Závěť ve formě notářského zápisu	33
3.1.1	Formální náležitosti notářského zápisu	35
3.1.2	Závěť nezletilých	37
3.1.3	Zřízení nadace nebo nadačního fondu	39
3.2	Privilegované závěti	40
3.2.1	Závěť v případech nenadálých událostí ohrožujících život	40
3.2.2	Závěť pořízená na palubě lodi nebo letadla	42
3.2.3	Vojenská závěť	43
3.2.4	Společná ustanovení	44
4	Závěr	46
	Příloha č. 1: Allografní závěť	50
	Příloha č. 2: Závěť osoby nevidomé	52
	Příloha č. 3: Notářská forma závěti	54

Seznam použité literatury.....	57
Shrnutí	62
Summary.....	63
Seznam klíčových slov (key words).....	64

Seznam použitých zkratk

BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník)
n.	a následující
n.o.z.	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
n.ř.	zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
o.s.ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
o.z.	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
o.z.o.	zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, vyhlášený císařským patentem ze dne 1.6.1811 č. 946 Sb., z. s., který byl pro území Republiky československé recipován zákonem č. 11/1918 Sb., ve znění pozdějších předpisů
stř. o.z.	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

1 Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala právní úpravu závěti se zřetelem na její formu ve světle rekonstrukce občanského zákoníku. Ačkoli se jedná o název poněkud delší, vystihuje přesně to, čím bych se chtěla ve své práci zabývat. Každý institut z oblasti dědického práva by byl pro zpracování zajisté velmi zajímavý, přesto jsem si z dosti rozsáhlé materie vybrala právě závět', neboť její znalost je důležitá pro každého člověka, nejen pro právníky vzdělané odborníky. Navíc forma závěti, představující její vnější podobu včetně jejích podstatných náležitostí, je stěžejní pro její samotné pořízení, neboť bez jejího dodržení je vystavena absolutní neplatnosti, neodpovídá-li zákonu nejpozději v okamžiku smrti zůstavitele. Ačkoli hodlám závět' rozebrat především z pohledu současného práva, je nezbytně nutné zahrnout i úpravu dlouho připravovaného a nedávno schváleného nového občanského zákoníku (dále jen n.o.z.).

Závět' nalezne po praktické stránce náležité využití v životě každého jedince. Slouží jako prostředek rozdělení majetku po smrti zůstavitele. Jednotlivec přistoupí k sepsání závěti zejména v případě, kdy má v úmyslu ustanovit svými dědici jiné osoby, než předpokládá dědění ze zákona, avšak najdou se i vzorné příklady ustavující za dědice osoby totožné s první dědickou skupinou podle intestátní posloupnosti. Může se tak stát nevědomky nebo tím chce zůstavitel dát úmyslně najevo své přání, vděčnost či poděkování svým nejbližším příbuzným. Přesto spousta lidí nemá vůbec zájem pořídit závět' nebo ji neustále odkládá na pozdější časy. Vystavuje se tím ale riziku, že později bude muset pořídit závět' pouze některou ze zpřísněných forem nebo v horším případě už bude pozdě. Možná právě nepřipouštění si možného úmrtí a nedostatečné vědomí o širokých možnostech pořízení testamentu vede neustále k tomu, že závět' není zdaleka tak častým právním důvodem dědění, jak by se mohlo zdát, neboť v naší zemi v současné době dominuje dědění ze zákona. Teprve čas ukáže, jestli se situace po nabytí účinnosti n.o.z. změní, když dojde k zavedení dalšího dědického titulu, kterým bude dědická smlouva¹, jež bude mít přednost jak před závětí, tak před intestátní posloupností.

V současné době představuje závět' ideální volbu zůstavitele k vyjádření své vůle naložit se svým majetkem pro případ své smrti. Jedině tak zajistí, že se jeho majetek dostane do správných rukou nebo naopak že jej neobdrží ti, které obdaroval ještě za života. Nejen chybějící závět' může způsobovat potíže, ale komplikace mohou nastat i v opačném případě, zanechá-li po sobě zůstavitel nesčetné množství závětí lišících se od sebe třeba jen nepatrně. Nic též nebrání zůstaviteli zacházet se svým majetkem inter vivos jakkoli. To, že o určitou věc zahrne do závěti, v žádném případě neznamená, že by ji nemohl sám posléze zcizit. Pokud je závět'

---

¹ Na rozdíl od závěti se jedná o dvoustranný právní úkon, kterým zůstavitel povolává k pozůstalosti nebo její části druhou smluvní stranu, která s tím souhlasí.

staršího data a zůstavitel ji průběžně neaktualizuje, mohou se vyskytnout komplikace záležející v momentální neexistenci konkrétní věci, která měla v souladu se závětí připadnout některému závětnímu dědici. Testátor ji mohl buď smluvně převést na jinou osobu, čímž dal jasně najevo svou vůli, dle které se má stát vlastníkem věci smluvní strana. Z logiky věci potom plyne, že část závěti obsahující neexistující věc se nemůže v budoucnu realizovat a uvedená osoba ani nebude mít status dědice, ledaže byl dotyčné osobě zůstaven i jiný majetek. Pak dochází pouze k faktickému zmenšení jeho výsledného podílu na majetku.

Nezřídkou se lze v závětích setkat i s postupem, kdy zůstavitel vyjmenovává dílčí části svého majetku, k nimž přiřazuje konkrétní osoby. Jednak dnes institut odkazu jako takový není připuštěn a druhak se velmi jednoduše může stát, že na některou věc zapomeneme, což by mělo za následek intestátní posloupnost, které se zůstavitel měl v úmyslu paradoxně zcela vyhnout. Proto by neměl zapomenout na závěr vždy uvést, komu má připadnout zbytek nejmenovaného majetku nebo mezi koho a jakými podíly má být ostatní majetek rozdělen. Jedině tak lze totiž zajistit, aby nebylo nic vynecháno, protože s každou nově získanou věcí či právem by musel poslední pořízení obnovovat. Vyskytnou-li se v dědickém řízení při výkladu závěti jakékoli pochybnosti, neznamená to automaticky její neplatnost, ale mělo by se postupovat podle pravidel teorie vůle, na jejichž základě se mají právní úkony interpretovat nejen podle jazykového výkladu, ale podle skutečně svobodné vůle toho, kdo právní úkon učinil s přihlédnutím k účelu právního úkonu.²

Celé dědické právo projde v souvislosti s rekonstrukcí podstatnými změnami. Je to způsobeno zejména tím, že v současném o.z. přetrvávají myšlenky bývalého socialistického a totalitního režimu, čímž se velkou měrou liší od moderních evropských kodifikací.³ Přispívá k tomu i to, že právní úprava je ve stávajícím občanském zákoníku velmi kusá a tato stručnost dává následně prostor pro dotváření práva bohatou judikaturou. Situace bude pro pořizovatele poslední vůle podstatně jednodušší a rozhodně předvídatelnější díky podrobné úpravě v zákoně. V celkovém počtu 245 paragrafů najdeme velké množství výkladových ustanovení dispozitivní povahy, dávající vodítko očekávaného postupu při výkladu určité situace.

Právě vzhledem k problematické právní úpravě současného občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. (dále jen o.z.) jsem si stanovila za cíl formy závěti detailně rozebrat a u každé z nich popsat jednotlivé náležitosti. Takové důkladné poznání mi následně dovolí kriticky zhodnotit a poukázat na hrubé nedostatky nebo naopak konstatovat uspokojivý stav nepotřebný změny. Dalším významným účelem je srovnat současnou právní úpravu závěti zvláště s n.o.z.,

---

² ŠVESTKA, Jiří. In ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří. (ed). *Občanský zákoník: komentář. I díl, § 1-459*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009, s.322.

³ ELIÁŠ, Karel. Návrh českého občanského zákoníku. *Obrat paradigmat. Právní rádce*, 2010, roč. 18, č. 1, s. 11.

díky čemuž se nevyhnu porovnání s předchozími občanskými zákoníky (obecným zákoníkem občanským, dále jen o.z.o. a tzv. středním občanským zákoníkem č. 141/1950 Sb., dále jen stř. o.z.). Nebude samozřejmě chybět ani komparace v evropském měřítku.

Nejvyšším právním předpisem zaručujícím dědění je usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky. Z čl. 11 odst. 1 vyplývá, že dědění nemůže být zákonem vyloučeno a že způsoby a podmínky dědění stanoví zákon při respektování úvodních ustanovení Listiny. Tímto zvláštním zákonem a pro závěť stěžejním pramenem je o.z., věnující se dědění v sedmé části. Díky činnosti notářů jako soudních komisařů se jeví jako nevyhnutelné nahlédnout do notářského řádu (dále jen n.ř.) a občanského soudního řádu (dále jen o.s.ř.). Při hlubším zkoumání předmětných ustanovení budou užitečným podkladem nepochybně komentáře k zákonům, případně důvodové zprávy.

K tématu dědění bylo vydáno hojné množství publikací. Jako velmi cenný materiál vyzdvihnu zejména novější publikace V. Bednáře pojednávající přímo o testamentární dědické posloupnosti a nedávno byla vydáno dílo autorské dvojice J. Mikeš a L. Muzikář, zaměřující se na dědické právo v teorii a praxi. Velmi bohatým zdrojem poznání je nepřeborné množství rozhodovací činnosti převážně Nejvyššího soudu. Nemalým přínosem jsou i články mnoha vydávaných právnických časopisů. V neposlední řadě musím zmínit i velmi vydařený projekt Evropské unie poskytující základní informace o dědickém právu v dvaceti sedmi zemích Evropy. Díky jeho vytvoření Radou notářství Evropské unie (CNUE) považuji tento zdroj za důvěryhodný, a proto mi poslouží zejména při srovnávání zahraničních právních úprav a hledání ideálního řešení sporných záležitostí. Také vzhledem k mé omezené znalosti cizích jazyků mi tento zdroj umožní nahlédnout do jinak obtížně dostupných pravidel testamentární dědické posloupnosti velkého počtu států.

Co se týče metodologie, které budu ve své diplomové práci používat, z kategorie logických metod se budu v rámci rozboru jednotlivých ustanovení nejčastěji setkávat s analýzou a syntézou. Nevyhnutelné je také použití metody abstrakce evidentní u vymezování definic a hledání společných znaků. Pomocí abstrakce zobecňující se doberu k oddělení nepodstatných znaků a zachování těch stěžejních.⁴ Jelikož je ve stanovování hypotéz a závěrů určité pravděpodobnosti přítomna metoda indukce, prosadí se zajisté u postupu analogie. Na druhé straně u dokazování určitých faktů bude na místě použití deduktivní metody, vycházející z daných předpokladů.

Výchozí pro mou práci bude bez pochyby metoda komparativní, známá jako srovnávací. Předmětem porovnání budou konkrétní právní normy pojednávající o závěti, a to v české právní

---

⁴ KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika*. Praha: Vydavatel'ské oddelenie Právnická fakulta UK, 1993. s. 69-74.

úpravě (současné a historické) v kombinaci se zahraničním pojetím dané problematiky. Z hlediska druhu se tudíž jedná o mezinárodní komparaci a zároveň mikrokomparaci. To se odráží v samotné podstatě metody, odborně nazývanou termíny *comparatum* a *comparandum*.⁵ První pojem představuje to, co se srovnává, v mém případě tedy dílčí část právní úpravy testamentární dědické posloupnosti současně platného o.z. *Comparandum* znamená to, s čím má být první prvek srovnán, čili nová právní úprava n.o.z. a odlišná znění předchozích o.z. V případě komparace se souvztažnou právní úpravou některého zahraničního státu se z technických důvodů omezím pouze na vymezení odlišností a zajímavostí, na které při zkoumání narazím. Nedílnou součástí komparativní metody je též tzv. *tertium comparationis*, tedy jistý společný znak, podle kterého se srovnává. U závěti se bude jednat o přechod práv a povinností zůstavitele na dědice ustanovené v závěti.

Pokud jde o členění práce, nechala jsem se inspirovat n.o.z., rozeznávající závěti pořízené soukromou a veřejnou listinou. Začnu nejdříve tím jednodušším a používanějším druhem posledního pořízení, kterým je samozřejmě závět' soukromého typu, mezi které se řadí závět' holografní a allografní. Allografní testament, tj. takový, u něhož je zákonem vyžadována přítomnost svědků, má z hlediska osobní působnosti více podob. Odlišná pravidla od všeobecné allografní závěti platí pro poslední pořízení osob, které nemohou číst nebo psát a rovněž pro osoby se smyslovým postižením, které nehodlají využít formu notářského zápisu. Bude tedy vhodné zařadit každou z nich do samostatné kapitoly členěné do dalších podkapitol podle zaměření. Takové rozčlenění sice nekoresponduje se zákonem, přesto si ho tak dovoluji uspořádat. Připadá mi totiž přehlednější zařadit závět' osob se smyslovým postižením k ostatním typům allografní závěti než ji popisovat u testamentů veřejných, kam ji umístil zákon. V druhé části se zaměřím na závěti veřejného typu. Současně platný o.z. umožňuje pořídit závět' pod odborným dohledem pouze formou notářského zápisu. Už název závěti napovídá, že si nevystačíme pouze s o.z. jako u předchozích typů závětí, ale notář se musí řídit především notářským řádem (dále jen n.ř.). S přihlédnutím k blízkému nabytí účinnosti n.o.z. zařadím do samostatné kapitoly závěti s úlevami, tzv. privilegované závěti. Jelikož jsem měla v průběhu své stáže na soudě přístup k testamentům zřízeným do konce roku 1992, v přílohách si dovoluji nabídnout ukázkou.

Při hledání inspirace a literatury jsem nenašla žádnou obdobnou práci, která by se specializovala na závět' z hlediska její formy. Proto považuji téma diplomové práce za vhodné zvolené a užitečné i s ohledem na zapracování úvah o n.o.z., a tak věřím, že bude přínosem.

---

⁵ KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. s. 87-88.

2 Forma závěti soukromého typu

Přestože současný o.z. slovo závět' hojně používá, kupodivu jej nijak na rozdíl od všech předešlých právních úprav nedefinuje. Teorii je vykládán jako „pořizovatelem osobně učiněný, formální, jednostranný, kdykoli odvolatelný projev vůle o tom, komu má v případě smrti pořizovatele připadnout jeho majetek“.⁶ N.o.z. již závět' výslovně vymezuje obdobným způsobem s tím, že klade zvláštní důraz na to, že je to zůstavitelovo osobní jednání (§ 1494 odst. 1.). V jednom z dřívějších návrhů n.o.z. se dokonce zvažovalo přímo do definice zahrnout, že „závět' je odvolatelný projev vůle, kterým jediný zůstavitel pro případ své smrti zůstává...“⁷ a období výše zmíněného ustanovení formuloval tak, že „zůstavitel dědice ustanovuje sám“.⁷ Není proto možné, aby byl při tak závažném právním úkonu zastoupen jinou osobou, i kdyby k tomu měla dotyčná osoba zvláštní plnou moc. Zastoupení je vyloučeno i zákonnými zástupci nezletilých i opatrovníkem ustanoveným soudem.⁸ Podle § 1497 n.o.z. není taktéž dovoleno, aby pořizovatel pouze přisvědčil návrhu, který mu někdo předloží. Dále je dnes vyloučeno, aby zůstavitel pořídil závět' společně s jinou osobou. Už v o.z.o. platilo následující pravidlo „na jedné listině jedna závět' jednoho zůstavitele“. Výjimkou byla tehdy společná závět' manželů, kterou dodnes umožňuje německé právo.⁹

Má-li být závět' jako právní úkon platná, musí vyhovovat všem předepsaným náležitostem, ať už vyplývají z konkrétních ustanovení pojednávajících o dědění nebo z obecných ustanovení hlavy čtvrté části první současného o.z., od nichž se nelze v žádném případě odchýlit. Bezvýjimečně platí, že musí být vyhotovena vždy písemně a musí v ní být uveden den, měsíc a rok, kdy byla podepsána. Z ustanovení § 476 odst. 1 o.z. dále vyplývá, že zůstavitel má na výběr mezi testamentem veřejným (úředním) ve formě notářského zápisu nebo soukromým pořízeným buď v přítomnosti svědků (allografní závět') nebo bez nich, sepíše-li poslední vůli vlastní rukou (holografní závět'). V určitých případech však testátor toto právo volby nemá a musí zvolit takovou formu, kterou mu zákon přikazuje. Společné znaky závětí soukromého typu spočívají především v neúčasti úřední osoby, jejíž přítomnost z allografní závěti nahrazují svědkové a vázanost na určité formální a obsahové náležitosti. Důvodem pro takovou přísnost je skutečnost, že ke zkoumání závěti dojde až po smrti zůstavitele, kdy už nebude možné od něj zjistit jeho skutečný úmysl.

---

⁶ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel. (ed). *Občanský zákoník: velký akademický komentář - 1. díl*. Praha : Linde, 2008, s. 1236.

⁷ ŠEŠINA, Martin. Diskuze o návrhu nového občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2005, roč. 11, č. 4, s. 129.

⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006.

⁹ ROMBACH, Claudia. Dědění v německém právu, *Ad Notam*, 2000, roč. 6, č. 5, s. 103.

V minulosti občanské zákoníky upravovaly i jiné formy. O.z.o. rozlišoval formu soudní, a to v ústní či písemné podobě, a mimosoudní, jež mohla být tradičně vlastnoruční nebo za účasti svědků. Kromě toho se připouštělo poslední pořízení s úlevami. Stř. o.z. chápal pod veřejnou závěť úřední zápis vyhotovený před soudem nebo notářem. Jako typ soukromé závěti ponechal pouze vlastnoruční závěť. Allografní závěť byla do našeho právního řádu znovu zavedena až v roce 1992. Po nabytí účinnosti n.o.z. bude nadále možno pořídít soukromou závěť jak v holografní, tak v allografní formě, viditelnější změna bude patrná u závěti veřejnou listinou. Nová úprava prozatím počítá s pořizováním formou notářského zápisu, nicméně je připravena i pro rozšíření o jiné způsoby. N.o.z. se inspiroval mimo jiné o.z.o., když připustil závěti s úlevami a v krajních případech dokonce ústní formu závěti. To vše bude postupně podrobně rozebráno v následujících kapitolách.

2.1 Holografní závěť

Při obecném dělení závětí na soukromé a veřejné, není pochyb, že vlastnoruční závěť patří do první skupiny. Ačkoli se jedná o nejrozšířenější formu posledního pořízení, současný občanský zákoník jí věnuje de facto jediný stručný paragraf pojednávající o vlastnoručnosti a podpisu. Veškeré další náležitosti a podmínky musí být dovozovány z jiných ustanovení, případně judikaturou a praxí. Na tuto formu závěti jsou pochopitelně kladeny nejmenší požadavky, aby o svém majetku mohl pořídít pro případ smrti opravdu kdokoli, i osoba právnicky nevzdělaná.

2.1.1 Sepsání vlastní rukou

Ze samotného slovního obratu vyplývá, že zůstavitel musí v tomto případě sepsat závěť vlastní rukou. V případě, že listina je sepsána vlastní rukou avšak osoby odlišné od zůstavitele, jde už o testament allografní. Zůstavitel tedy musí dodržet pod sankcí absolutní neplatnosti kogentní ustanovení § 476 o.z. a sám napsat holografní závěť vlastní rukou. V dnešní přetechnizované době je víceméně ojedinelé vidět používat při písemné komunikaci pero a papír, obzvláště u mladší generace. O to více se mi při pohledu na dokumenty z minulého století zdá škoda, že se dnes prakticky nelze setkat ozdobným krasopisným stylem písma. Do přílohy č. 1 jsem si dovolila vložit ukázkou takové starší závěti.

Pořizovatel by si měl dbát i na čitelnost jeho písma, aby nedošlo k neplatnosti právního úkonu pro nesrozumitelnost buď v celém rozsahu, anebo v lepším případě pouze zčásti. Také by se neměl přehnaně snažit psát jakkoli netradičně nebo měnit sklon písma, aby nevznikly zbytečné

pochybnosti o autorovi listiny. Velmi jednoduše může nastat situace, kdy osoba není schopna psaní pouze dočasně (například kvůli zranění ruky), a tak místo obvyklé pravé ruky sepíše závět' levou rukou a naopak. Sama judikatura pokládá požadavek psaní vlastní rukou za splněný, když zůstavitel závět' sepíše svou nedominantní rukou.¹⁰

Shodná nauka panuje též u otázky trvalé indispozice psaní rukou. Není na závadu, pořídí-li zůstavitel závět' i jinou částí těla, než je všeobecně typické, pokud ji k psaní běžně používá. Vždyť obrázky kreslené nohou, ústy či zbytkem končetiny (pahýlem) nejsou ničím neobvyklým, a tak ani u závěti není důvod omezovat takovou zdravotně postiženou osobu, která touto technikou normálně zvládá i psaní. Ve sporu nastane obtížnější důkazní situace pro žalobce, jestliže znalec z oboru písmoznalectví nebude mít závět' s čím srovnat.¹¹

Je logické, že vlastnoruční závět' nemohou platně pořídít osoby, které nemohou číst nebo psát. Na ty je pamatováno ve speciálním ustanovení § 476c o.z. Bylo by divné, kdyby se v dědickém řízení zjistilo, že takový zemřelý zanechal vlastnoruční závět'. Pokud by se přišlo na to, že tento člověk pouze vlastní rukou obkreslil nebo napodobil text, který jí jiná osoba předložila, má to za následek neplatnost z důvodu nedostatku svobodné vůle, neboť negramotný člověk těžko může pochopit význam pro něj mechanicky vytvořených tvarů. Nelze také připustit jakoukoli pomoc při sepisování holografní závěti od jiné osoby, která by například vedla zůstavitelovu ruku při psaní. Takové ovlivnění by jednoznačně vedlo k neplatnosti závěti, neboť pro pozdější posouzení pravosti holografní závěti jsou určující právě charakteristické znaky rukopisu zůstavitele.¹² Stejně nepříznivý důsledek by měla očividná rozlišnost mezi textem a samotným podpisem. Částečná neplatnost může vzniknout, je-li na listině cokoli dopsáno rukou třetí osoby či přeškrtnuto. K takovým pasážím se nepřihlíží.

Možná překvapivé je, že notáři jako soudní komisaři při probíhajícím řízení nijak zvlášť nezkoumají pravost rukopisu předložené závěti. Přitom je to právě vlastnoruční sepsání závěti jako *conditio sine qua non*, které determinuje holografní závět'. V praxi notáři postupují tak, že se omezí pouze na dotaz, zda ten, kdo závět' předložil, byl současně přítomen jejímu sepisu a zda se domnívá, že listinu sepsal zůstavitel a zda se jedná o jeho podpis.¹³ Nevyžadují proto po účastnících řízení žádné předkládání jiných dokumentů sepsaných zůstavitelem za jeho života, jejichž srovnáním by se ujist'ovali o totožnosti písma. Pokud při řízení není závět' zpochybňována, nijak podrobněji se závět' nezkoumá. Do jisté míry je to způsobeno i tím,

---

¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2001, sp. zn. 30 Cdo 1975/2001.

¹¹ Podrobné poznatky z praxe u nás a v zahraničí jsou popsány v jednom starším článku: VALEŠKA, Jiří. Problematika pomoci jiné osoby při psaní závěti. Zpracování problému v literatuře. *Bulletin advokacie*, 1997, roč. 7, č. 4, s. 24 – 33.

¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1744/2007.

¹³ HAVRÁNKOVÁ, Alena. Závět' – jednostranný právní úkon. *Právní rádce*. 2002, roč. 10, č. 7, s. 14.

že v případě nesrovnalostí notáři sami spornou skutečnost nemohou rozhodnout a jsou nuceni odkázat účastníky na soud (§ 175k odst. 2 o.s.ř.).

Z hlediska materiálu použitého k vyhotovení závěti nejsou kladeny vůbec žádné nároky. Je irelevantní, jakou látku k tomu pisatel použil a čím na tuto hmotu vyjádřil svou vůli. Ať už zůstavitel zvolil jakékoli médium, radí se použít co nejmenší počet jednotlivých kusů, aby bylo vše pohromadě a vyhnul se tak ztrátě. Pokud by například sepsal závěť na více jednotlivých listech papíru a poslední se mu nedopatřením ztratí, konstatovala by se z důvodu absence podpisu jako podstatné náležitosti neplatnost, ledaže podepsal a datoval každý list zvlášť. Například kyperské právo vyžaduje výskyt podpisů všech potřebných účastníků včetně zůstavitele na každém jednotlivém listě.¹⁴ Nezáleží ani na jazyku, jehož zůstavitel při psaní použil.

2.1.2 Podpis závěti

Podpis patří mezi obligatorní náležitosti nejen závěti, ale zákon jej vyžaduje u jakéhokoli písemného právního úkonu k zaručení jasné identifikace jednajícího (§ 40 odst. 3 o.z.). Jeho hlavním smyslem je obecně vyjádření souhlasu s tím, co je nad ním napsáno. Musí být učiněn vlastní rukou a nelze jej nahradit žádnými mechanickými prostředky (ani otiskem razítka). Je nezbytně nutné, aby se podpis nacházel na konci veškerého textu a dovršoval tak celý právní úkon, kterým zůstavitel vyjadřuje svou vůli. Vše, co je uvedeno za podpisem, je irelevantní s výjimkou uvedení data, kdy byla závěť podepsána, je-li tento údaj uveden v bezprostřední blízkosti podpisu.¹⁵ Třebaže toto pravidlo nenajdeme v žádném právním předpise, nelze jej považovat za obecné pro všechny písemné projevy vůle. U soukromých smluv by nebylo příliš účelné trvat na mnoha formálnostech.¹⁶

Český o.z. blíže nespecifikuje, co za podpis považuje. V zájmu jednoznačného určení osoby se jeví ideální variantou podpisu celé jméno a příjmení (např. Alžběta Pechová), avšak dovozuje se platnost podpisu pouze příjmením pořizovatele (Pechová) nebo počátečním písmenem jména a celým příjmením (A. Pechová) nebo parafou (zkrácený podpis), pokud o totožnosti zůstavitele není pochyb. Přípustné jsou i různé modifikace jména (Běťka) nebo zdrobněliny (Běťuška), s čímž se lze u závěti setkat více než kde jinde.¹⁷ Je-li kdo všeobecně znám pod pseudonymem (Eliška Krásnohorská), může se jím v závěti také podepsat. U krycího jména však mohou vzniknout

¹⁴ Jak se pořizuje závěť a mohu ji nechat zaregistrovat? CNUE. *Dědictví v Evropě. Dědictví na Kypru* [online]. successions-europe.eu, 10. 1. 2012 [cit. 2012-02-16]. Dostupné z: <http://www.successions-europe.eu/cs/cyprus/topics/how-is-a-will-drawn-up-and-can-i-register-it/>.

¹⁵ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: velký akademický komentář. 1. díl*. Praha: Linde, 2008. s. 1245.

¹⁶ ELIÁŠ, Karel. Právní úkony na soukromých listinách se zvláštním zřetelem k jejich podepisování. *Ad Notam*, 1996, roč. 2, č. 3, s. 58.

¹⁷ O.z.o. dokonce u provdaných žen připouštěl podpis jménem dívčím.

spekulace, kdy je ve společnosti obecně známý a kdy ne. Aby nedošlo k záměně osob stejného jména, měl by pořizovatel pamatovat i na uvedení nějakého odlišujícího znaku (např. Alžběta Pechová starší). Judikatura v konkrétním případě uznala podpis i ve tvaru JUDr. K za platný.¹⁸ Neplatnost nezpůsobí podpis nečitelný za předpokladu, že se po zjištění dalších skutečností zjistí, kdo je pisatelem. V dnešní době je zkracování jména pro potřeby urychlení podpisu zcela běžné a nezdědka se nedají rozpoznat ani jednotlivá písmena, natož celé jméno. Používá-li kdo takového podpisu ve všech dokumentech, nečiní problém osobu identifikovat.

Veškeré uvedené závěry však nelze brát za absolutní, protože musí být vždy kladně zodpovězena otázka, zda jde o takové označení jednající osoby, z něhož je objektivně možné označit osobu, která úkon učinila. Z tohoto závěru podle mě nevychází rozhodovací praxe soudů. Nejvyšší soud ve svém nedávném rozhodnutí¹⁹ měl posoudit platnost závěti obsažené v dopise zakončeném slovy „Tvá matka“ namísto řádného podpisu. Soud vycházel z obsahu ustanovení § 476a o.z. a stanovil, že za podpis nelze považovat text neobsahující ani jméno ani příjmení. Ačkoli v dané kauze od počátku nebylo pochyb o tom, že předložený dopis napsala zůstavitelka a je v něm obsažena její poslední vůle, nesplňoval dle rozhodnutí Nejvyššího soudu náležitost podpisu. Stejného tvrzení se lze dočíst i v komentáři k o.z.o.²⁰ Přestože tedy o totožnosti podpisu zůstavitele nejsou žádné pochybnosti, považují soudy označení rodinným vztahem za nedostatečné i v závěti obsažené ve familiárním dopise. Při pomyslení, jak málo lidí se v dopise adresovaném blízkým příbuzným podepisuje svým jménem a příjmením, se výsledek řízení může jevit odporujícím zásadě autonomii vůle. Ačkoli se bude laik na věc dívat nechápavě jinak, musí vzít na vědomí, že je třeba maximálně dbát ustanovení zákona požadující vlastní podpis.

Vzor si lze vzít z polské právní úpravy, která dovoluje nahradit podpis označením rodinného vztahu v dopise dědicům za předpokladu, že takového podpisu zůstavitel obvykle v dopisech užíval.²¹ V českém n.o.z. však taková eventualita na výběr není. Poněkud benevolentní je německá úprava, když zůstaviteli dovoluje podepsat se i jiným způsobem než jménem a příjmením. Podle § 2247 odst. 3 BGB postačí hodnověrná identifikace a vážnost prohlášení zůstavitele. Platná bude dokonce i nepodepsaná závěť vložená do zalepené obálky, na níž zůstavitel napíše, že do vnitř vložil svou poslední vůli a obálku podepíše.²²

---

¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 27. 1. 1983, sp. zn. 4 Cz 82/82.

¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 21 Cdo 51/2008.

²⁰ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.* Praha: V. Linhart, 1936, s. 113 a násl.

²¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 105.

²² BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 118.

2.1.3 Datum závěti

Uvedení dne, měsíce a roku, kdy byla závěť podepsána, je obligatorní náležitostí každého posledního pořízení, ať už je sepsáno jakoukoli formou. Proto je § 476 odst. 2 o.z. systematicky řazen ještě před všechna ustanovení o konkrétních formách závěti. V každém testamentu je však třeba na takový zdánlivý detail dobře pamatovat, neboť absence správného data způsobuje absolutní neplatnost. Datum připojené k závěti má poněkud jiný význam než podpis. Podpisem se dovršuje obsah závěti a zůstavitel jím potvrzuje vyjádřenou vůli, kdežto datum vypovídá pouze o tom, kdy k podpisu došlo. Projevuje se zde zásada prevence, neboť datum slouží především k předcházení sporů v případě výskytu více závětí jednoho zůstavitele, které nemusí vedle sebe obstat.

Otázkou je, zda datum v holografní závěti musí splnit stejně jako všechny ostatní text podmínku vlastnoručnosti. Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích neustále zastává nekompromisní stanovisko, že testátor musí napsat vlastní rukou i datum, jinak bude holografní závěť neplatná.²³ Svůj postoj přitom staví na systematickém zařazení o.z., když § 476 vyjmenovává v odst. 1 přípustné formy závěti a v odst. 2 pojednává o tom, že každá z nich musí obsahovat den, měsíc a rok, kdy byla podepsána. Judikatura z toho dovozuje, že je třeba zmíněný odst. 2 interpretovat pro každou jednotlivou formu zvlášť.²⁴ U holografní závěti navíc dodává, že datum je nedílnou součástí závěti, a z toho důvodu musí být sepsána vlastní rukou pořizovatele.²⁵ Přiklonila bych se však k opačnému názoru V. Bednáře, který své tvrzení opírá o současné znění § 476a, ve kterém není žádná zmínka o datu napsaném vlastní rukou, jak je tomu u sepsání a podpisu. Svědčí o tom i dřívější úprava o.z. ve znění účinném do 31. 12. 1991, kdy bylo možné v holografní závěti napsat datum i jinak než vlastní rukou.²⁶ V praxi mohou nastat případy, kdy je pro pořizovatele jednodušší nahradit vlastnoruční datum otiskem razítka či datumovníku, které má zrovna při ruce a je zvyklý jej běžně používat. Bylo by nesmyslné považovat za neplatnou závěť, která by kromě vlastnoručního data jinak ve všem splnila veškeré zákonné požadavky a vyjadřovala jasně zůstavitelovu vůli. Přísný formalismus zde podle mě není na místě. Přesto Městský soud²⁷ prosazuje tvrzení, že nedodržení formy data jako nezbytné náležitosti má za následek neplatnosti závěti jako celku, neboť při jeho oddělení zbude listina nedatovaná a tudíž neplatná.

²³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 11. 1998, sp. zn. 21 Cdo 586/98.

²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1454/2005.

²⁵ FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědičných*. Praha: ASPI, 2006. s. 386.

²⁶ Ustanovení § 476 odst. 2: „K platnosti závěti napsané vlastní rukou je třeba, aby ji zůstavitel podepsal a uvedl v ní den, měsíc a rok, kdy ji podepsal.“

²⁷ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. 6. 1997, č.j. 181/97-35.

Vhodná formulace zákona se jeví za použití slov „opatřena datem“, jak se lze dočíst ve francouzském občanském zákoníku.²⁸ Je snadno odvoditelné, že závěť datum obsahovat musí, ale není třeba jej napsat vlastní rukou. Německé právo je natolik benevolentní, že nejen nepožaduje napsání data a místa sepsání vlastní rukou zůstavitele, ale neplatnost testamentu nezpůsobí ani absence těchto údajů. Zůstavitel se tím pouze vystavuje riziku sporů, pořídí-li o tomtéž majetku více testamenty.²⁹

Problematické je také řešení otázky, jakým způsobem lze datum uvést. Názory se opět podstatně liší. Na jedné straně stojí rigidní výklad J. Mikeše³⁰ vycházející z doslovného znění zákona, jež připouští pouze uvedení konkrétního dne v měsíci, měsíce a roku, ať v číselném či slovním provedení, např. 1. 1. 2011, 1. ledna. 2011, 1. 1 11, prvního ledna roku dva tisíce jedenáct a další možné kombinace. Proč však nepřipustit za uvedení data i jiné označení skutečnosti, ze které je jednoznačně patrné, ve kterém okamžiku k ní došlo, například formulacemi „v den svých padesátých narozenin“ nebo „sepsáno v první den třetího tisíciletí“, jak to uznává například polský občanský zákoník v § 949 odst. 2. Dokonce i za účinnosti stř. o.z. stačilo, pokud nebylo pochybnosti o konkrétním dni, v němž došlo k sepsání závěti (§ 541 odst. 2). Bohužel zákonodárci toho času původní úpravu do o.z. z roku 1964 nepřevzali.

Stejně jako v předchozím konfliktním případě mi nezbývá než se názorově přiklonit k druhému pojetí a tím opět i k V. Bednářovi,³¹ neboť mám za to, že prioritou je vůle zůstavitele, která i když není výslovná a na první pohled zřejmá, je odvoditelná. Posouzení míry závažnosti u vadných náležitostí by záleželo na konkrétním případě. N.o.z. se také v § 1494 našťstí ubírá správným směrem, když u písemné formy závěti stanoví, že postačí, aby bylo nepochybné, který den, měsíc a rok byla sepsána.

Zvláště bych u současného znění zákona zdůraznila, že v závěti musí být uvedeno datum týkající se podpisu závěti.³² Jsou tím pokryty případy, kdy zůstavitel sepisuje závěť po delší dobu. Proto by měl testátor listinu podepsat až ve chvíli, kdy je se svým pořízením pro případ smrti hotov, a nejlépe v následujícím okamžiku uvést odpovídající datum. Svě opodstatnění to má při nalezení více závětí jednoho zůstavitele. Potom se právě na základě data posuzuje platnost dřívější závěti a následně zda vedle sebe mohou obstát. Faktem je, že se totožnost data uvedeného na listině s reálným datem podepsání v dědickém řízení samostatně nezkontroluje, pokud

---

²⁸ Code Civil čl. 970: „Vlastnoručně sepsaná závěť, která musí být celá sepsána vlastní rukou zůstavitele a jím také podepsána a opatřena datem.“

²⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 118.

³⁰ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: velký akademický komentář. 1. díl*. Praha: Linde, 2008. s. 1238.

³¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 77.

³² Na rozdíl od předchozí právní úpravy, kdy stř. o.z. v § 541 odst. 2 stanovil, že ze závěti musí být patrný den, měsíc a rok, kdy byla sepsána, což působilo značné potíže, jestliže pořizovatel nese-psal závěť v jeden časový moment.

nevyjde najevo nesoulad. Zákon nestanovuje konkrétní umístění pro datum, z čehož lze usuzovat, že není třeba tomuto věnovat speciální pozornost a lze ho uvést jak na začátku, tak na konci listiny. V naprosté většině případů pisatelé umístí datum až na konec textu.³³

Nechá-li si zůstavitel pravost podpisu ověřit notářem, nemůže spoléhat na to, že postačí datum uvedené v ověřovací doložce vyznačené přímo na předložené listině nebo s ní pevně spojené. Byl by pak velmi nemile překvapen. Údaj o datu podpisu závěti v legalizační doložce nemůže nahradit chybějící datum v textu závěti.³⁴ Stejný následek by měl i výskyt odlišných dat na samotné závěti a v ověřovací doložce. Tato dvě data se musí bezpodmínečně shodovat a jelikož se legalizací ověřuje, že osoba před notářem listinu podepsala nebo uznala za vlastní, nemělo by v praxi docházet k mnoha případům nesouladu.

Při ohlédnutí do naší historie zjistíme, že o.z.o. u vlastnoručního posledního pořízení dokonce datum nevyžadoval vůbec.³⁵ Kromě pouhého doporučení připsání dne a roku uváděl o.z.o. v § 578 ještě místo sepsání, jež však zásadní dědické spory velice neovlivňuje a nutně vyžadováno nebylo ani nikdy později. Za účelem zvýšení právní jistoty stř. o.z. již uvedení dne, měsíce a roku sepsání závěti zavedl jako formální náležitost závěti pod sankcí neplatnosti.

2.2 Allografní závět'

Jedná se o pořízení pro případ smrti soukromého typu, které zůstavitel nenapsal celé vlastní rukou jako v předchozí kapitole, avšak učinil na něm pouze vlastnoruční podpis a před dvěma současně přítomnými svědky prohlásil, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Taková je dikce ustanovení § 476b o.z. Allografní forma závěti není tak často využívána jako vlastnoruční závět', což je způsobeno právě vázaností na zvýšené požadavky pro její platné pořízení, a sice obligatorní přítomností dvou svědků v daný okamžik. Zůstavitel jim však může odeprít možnost seznámit se s obsahem závěti, neboť ho ke svému poslání nemusí vůbec znát.

Mylné je domnívat se, že každá závět' psaná ručně je holografní. Kupříkladu zůstavitel může z obavy nečitelnosti svého rukopisu někoho poprosit, aby závět' sepsal místo něj. Tím vzápětí není naplněn požadavek sepsání vlastní rukou zůstavitele, jak je to nutné u holografního testamentu. Tato poslední pořízení jsou přitom lehce rozpoznatelná, řekněme na druhý pohled. Rozlišovacím ukazatelem je existence podpisů svědků. Nachází-li se pod textem podpisy i jiných osob než zůstavitelův, můžeme si být téměř jistí, že vyhotovitelem závěti není zůstavitel a pak je

---

³³ Umístěním data podpisu na listině obsahující závět' se v recentní judikatuře zabýval Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 24. 11. 2010, pod sp. zn. 21 Cdo 3597/2009. Vznikne-li spor o významu umístění data v závěti, uplatní se jiný procesní postup než v případě sporu dědiců o tom, zda datum uvedené v závěti je skutečně datem podpisu.

³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004.

³⁵ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. Praha-Smíchov: Typus, 1933, s. 22.

na řadě zkoumání dodržení požadavků kladených zákonem na allografní závět'. Vyhovitele závěti patrně však není možno rozpoznat u závěti psané na počítači či na psacím stroji, protože ať už by ji sepsal sám zůstavitel nebo kdokoli jiný, vždy se bude jednat o allografní formu závěti.

Z dalších ustanovení o.z. plynou obsahové restriktce, neboť je vyloučeno zřídit touto formou závěti nadaci a nadační fond a stejně tak nelze ustanovit ani správce dědictví (tedy tam, kde se nelze odchýlit od formy notářského zápisu). Ze stejného důvodu nemohou tuto formu závěti využít nezletilí (§ 476d odst. 2 o.z.). Jistou podobnost lze naopak spatřovat se závětmi osob, které neumí číst nebo psát a osob s poškozeným smyslovým orgánem, nicméně pro ně jsou přirozeně stanoveny přísnější požadavky za účelem poskytnutí dostatečné ochrany.

2.2.1 Vyhovitel

Zde je nutné si hned na začátku ujasnit rozdíl mezi osobou pisatele a vyhovitele. Smysl důkladného rozlišování mezi nimi je důležitý zejména pro aplikaci ustanovení § 476f o.z., jež obsahuje výčet osob vyloučených při pořizování závěti. Důsledkem toho pro pisatele poslední vůle platí, že jím nemůže být závětní ani zákonný dědic včetně osob jim blízkých. Uvedené ustanovení se však uplatní primárně na allografní závět' osob, které nemohou číst nebo psát, jimž se věnuje § 476c o.z., kde je osoba pisatele výslovně zmíněna na rozdíl od běžné allografní závěti dle § 476b o.z. Proto bude u allografní závěti se dvěma svědky terminologicky vhodnější označení vyhovitel závěti, čímž docílíme toho, že se na něj omezující ustanovení § 476f o.z. nevztahuje. Tento gramatický výklad se opírá i o právní úpravu stř. o.z. a hlavně je podpořen i rozhodnutím Nejvyššího soudu,³⁶ který pokládá participaci pisatele za zbytečnou. Na základě toho dospěl k závěru, že dědicem z allografní závěti podle § 476b o.z. může být i osoba, která na žádost zůstavitele poslední vůli sepsala. Dále nelze teoreticky vyloučit ani osoby nezpůsobilé k právním úkonům, osoby slepé, hluché, němé, pokud jsou schopny závět' vyhotovit, ovšem z uvedených osob si zůstavitel některou přizve zcela výjimečně pouze v situaci, kdy nemá na výběr. Je evidentní, že současná právní úprava působí na osobu neznalou práva dosti zmatečně a neobejde se bez příslušných znalostí a logických úvah.

Pokud jde o jazyk, kterým má být závět' sepsána, zůstavitel si může po dohodě s vyhovitelem vybrat libovolnou řeč. Nemusí brát v tomto směru ohled na svědky, neboť ti vzhledem k jejich funkci a znění § 476e o.z. závěti rozumět nemusí. Postačí u nich znalost jazyka, ve kterém zůstavitel učiní výslovné prohlášení o tom, že listina obsahuje jeho poslední vůli. V. Bednář správně usuzuje z faktu, že svědci nemusí znát obsah závěti, a proto není důvod, aby

---

³⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1883/96.

museli rozumět jazyku, kterým je napsán její text.³⁷ Naproti tomuto stojí chybné tvrzení L. Muzikáře, který trvá na znalosti jazyka u obou svědků.³⁸ Jak je vidět, ani při zdánlivě jednoduché věci, jakou je jazyk závěti, nepanuje v akademické sféře shoda.

2.2.2 Svědci

Účast svědků u této formy závěti hraje, dá se říct, klíčovou roli. Jejich úloha spočívá v dosvědčení právního úkonu zůstavitele, kterým je výslovné prohlášení zůstavitele, že jím předložená listina obsahuje jeho poslední vůli, jak to stanoví 476b o.z. Plyne z toho, že zůstavitel nemusí před svědky závěť sepisovat, ale postačí, aby byli přítomni zmíněnému prohlášení. Podotýkám, že je nezbytné, aby oba svědci byli přítomni současně. Pro srovnání lze uvést kyperskou právní úpravu, kdy každý svědek musí podepsat listinu před zůstavitelem, ale není stanovena obligatorní přítomnost ostatních svědků.³⁹

Tento výslovný projev zůstavitele může být učiněn libovolným způsobem, nikoliv však konkludentně (mlčky). Nevyžaduje se zde písemná forma, a proto není nutně zapotřebí ani žádné zvláštní listiny připojené k závěti ani vyslovení zvláštní formule či prohlášení dopsané na samotnou listinu závěti. Je plně dostačující ústní nebo jiný nesporný a nezvratně zjiitelný projev, na jehož základě svědkové poslední vůli zůstavitele podepíší. Za takový jiný projev lze považovat i zůstavitelovu kladnou odpověď na otázku svědků, zda se opravdu jedná o jeho poslední vůli. Neplatnost však způsobí pouhé kývnutí hlavy bez doprovodného hlasového zřetelného projevu. Jediným požadavkem je, aby z jeho projevu bylo zjevné jeho vědomí o tom, že se jedná o jeho poslední vůli, kterou činí svobodně a vážně, a s níž souhlasí.⁴⁰ I když požadavek výslovného projevu považuji za nezbytný, je svým způsobem nešťastný. V málokteré závěti jej totiž nalezneme v písemné podobě a ústní prohlášení je prokazatelné jen svědeckou výpovědí, a to za předpokladu, že jsou dosud naživu.

Co se týče posloupnosti těchto úkonů, nezáleží na tom, jestli zůstavitel předloží svědkům již jím podepsanou listinu anebo ji podepíše až těsně před prohlášením nebo až po něm.⁴¹ Výslovný projev však musí vždy přecházet podpisům svědků a musí s nimi být vždy v přímé souvislosti. Judikatura dovodila, že svědkem allografní závěti nemůže být ten, kdo byl tomuto

³⁷ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 79.

³⁸ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: velký akademický komentář- 1. díl*. Praha : Linde, 2008. s. 1249.

³⁹ Jak se pořizuje závěť a mohu ji nechat zaregistrovat?. CNUe. *Dědictví v Evropě: Dědictví na Kypru* [online]. successions-europe.eu, 10. 1. 2012 [cit. 2012-02-21]. Dostupné z: <http://www.successions-europe.eu/cs/cyprus/topics/how-is-a-will-drawn-up-and-can-i-register-it/>.

⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2010, sp. zn. 21 Cdo 1178/2009.

⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2000, sp. zn. 21 Cdo 2985/99.

úkonu jen náhodně přítomen.⁴² Svědkem allografní závěti nemůže být kdokoli, jak to je u vyhotovitele. Základní podmínkou je plná způsobilost k právním úkonům. Zákon v ustanovení § 476e negativním výčtem pokračuje vyjmenováním nevidomých⁴³, neslyšících, němých a nezalců jazyka, v němž je učiněno zůstavitelovo prohlášení. Takto stanovený okruh osob má společné to, že nejsou schopny bezprostředně vnímat všechny okolnosti, které však ve funkci svědka úkonu mohou hrát významnou roli. Je sice fakt, že by bylo možné se dobrat jejich svědecké výpovědi zprostředkovaně pomocí znakové řeči nebo tlumočníka, mohlo by však dojít k nechtěnému zkreslení.⁴⁴ Není ani na místě, aby se svědek podepisoval pomocí třech křížků či jiným znamením ruky.

Z nepochopitelných důvodů se v § 476e o.z. in fine nadbytečně vyskytují osoby, které mají podle závěti dědit. Toto ustanovení je přitom in principio zaměřeno na stanovení obecných důvodů nemožnosti podání řádného svědectví. Správně jsou závětní dědici systematicky podruhé zařazeni do následujícího § 476f o.z. mezi osoby, které mají jakýsi osobní zájem na určitém obsahu závěti a mohly by tak být zaujaté a neobjektivní, ba dokonce by mohly ovlivňovat svobodnou vůli zůstavitele. Do této skupiny proto patří i intestátní dědicové všech čtyř dědických tříd a osoby blízké závětním a zákonným dědicům. Tím se okruh svědků podstatně zužuje a pořizovatel allografní závěti si bude muset dávat při výběru pozor. Není vůbec na závadu, pokud si pro jistotu přizve svědků více, ba naopak. Napadnout osobu svědka je totiž velice snadné, protože postačuje pouhé označení svědka za osobu blízkou (§ 116 o.z.), pod jejíž výšeč lze zahrnout příliš široké spektrum osob. Jejich vyloučením z funkce svědka se sleduje limitace zainteresovanosti na dědění a zachování neutrality svědka.

Analogicky vůči fyzickým osobám je řešena i situace, kdy je za dědice povolána právnická osoba. Za její osobu blízkou se považuje fyzická osoba, která může činit za tuto právnickou osobu právní úkony, jakož i společníci, členové nebo zaměstnanci právnické osoby nebo která má k právnické osobě jiný obdobný vztah, jestliže by důvodně pocítovala újmu, kterou by utrpěla právnická osoba, jako újmu vlastní.⁴⁵ U uvedených osob se dá předpokládat zájem na poměrech právnické osoby, a proto by nemuselo být jejich svědectví pokládáno za věrohodné a pravdivé.⁴⁶

---

⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdo 988/96.

⁴³ Jak moc musí být zrak osoby postižen, řeší rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2567/2004.

⁴⁴ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: velký akademický komentář. 1. díl.* Praha : Linde, 2008. s. 1265.

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2600/2005.

⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2002, sp. zn. 21 Cdo 530/2001.

Starší judikatura⁴⁷ ještě v době účinnosti stř. o.z. posoudila závět', jejímž svědkem je dědic nebo osoba jemu blízká jako neplatnou v celém rozsahu s účinky pro všechny závětní dědice. Vada nemohla být zhojena ani odmítnutím dědictví povolané osoby. Tento právní stav dále trval i po přijetí o.z. v roce 1964 až do rozhodnutí Nejvyššího soudu v roce 2005, kdy došlo konečně k překonání takového stanoviska.⁴⁸ I když předmětem jeho zkoumání byla primárně allografní závět' osob, které nemohou číst nebo psát, nic by nemělo bránit tomu, aby bylo judikátu analogicky použito i v případě závěti ve smyslu § 476b o.z.⁴⁹ Pokud tedy v současné době svědek nesplňuje podmínky vymezené v § 476f o.z. pouze ve vztahu k některému z více povolaných dědiců, je tato závět' neplatná pouze v části týkající se daného dědice. N.o.z. se s otázkami způsobilosti svědků jasně vypořádává v § 1539 a násl. Stručně řečeno, má-li být svědkem závěti dědic, odkazovník, osoba jím blízká nebo jejich zaměstnanec, vyžaduje se účast a potvrzení tří svědků namísto obvyklých dvou.

2.2.3 Podpis a datum

O těchto náležitostech platí obdobně to, co v předchozí podkapitole o vlastnoruční závěti. I na tomto místě se opět musím zabývat rozlišnými představami dvojice V. Bednář versus L. Muzikář. Na jedné straně stojí nekompromisní tvrzení L. Muzikáře o tom, že allografní závět' musí být opatřena podpisy zůstavitele i svědků ve stejný den, jinak je pro rozpor s § 476 odst. 2 o.z. neplatná. Jedním dechem pak autor dodává, že se tak nemusí stát ve stejném okamžiku, ale zůstavitel může závět' podepsat klidně o něco dříve v nepřítomnosti svědků⁵⁰. V tomto však podle mě tkví nesmyslná detailnost prakticky nedokazatelná v reálném světě. Svědkové nemají téměř šanci rozpoznat, zda zůstavitel závět' podepsal před pár hodinami nebo před pár dny či měsíci. Zůstavitel může trpět dlouhodobější nerozhodností, zda se má opravdu odhodlat k tak důležitému mezníku ohledně jeho majetku. Teoreticky je tvrzení samozřejmě v pořádku, nicméně realita vypadá jinak. V. Bednář se správně opírá o nespornou skutečnost, že právní úkon této formy allografní závěti se stává perfektním až podpisem obou svědků.⁵¹

Co se potom týče data jako nezbytné náležitosti, o.z. nic specifického pro allografní závět' nestanoví. S ohledem na výše uvedené postoj bude nejpraktičtější uvést datum až po dokonání celého úkonu. Stěžejním okamžikem je den, měsíc a rok, ve kterém svědkové listinu podepsali. Já

⁴⁷ Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 19. 9. 1952, sp. zn. 17 Ok 281/52.

⁴⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2004. Sp. zn. 30 Cdo 1765/2004.

⁴⁹ Obdobná situace sice byla řešena přímo u allografní závěti podle § 476b o.z. na nižší úrovni soudů, které nepožívají takové rozhodovací autority jako instance nejvyšší. Viz usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. 11. 1999, č.j. 24 Co 328/99-55.

⁵⁰ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: velký akademický komentář. 1. díl.* Praha : Linde, 2008. s. 1249

⁵¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 80.

osobně bych neodsuzovala závěť k neplatnosti jen proto, že je v závěti uveden jak datum podpisu zůstavitele, tak datum podpisů svědků. Časovým odstupem dává zůstavitel najevo, že si vše dobře promyslel a v listině je skutečně obsažena jeho pravá vůle. Je lhostejno, kde je datum na listině umístěno, avšak s ohledem na § 35 o.z. by měl celý text závěti tvořit logický a srozumitelný celek.⁵²

Napadá mě ještě další způsob vyhotovení allografní závěti, který by v dnešním světě také našel své uplatnění. Jelikož dnes vše postupně prochází digitalizací (centrální evidence závětí je toho jedním z nemála důkazů), jistě by se neminula účinkem elektronická závěť. K vyhotovení takové závěti by zůstavitel přistupoval zejména tehdy, byl-li by přesvědčen o větší míře bezpečnosti uložení zaheslovaných souborů do paměti počítače či na hard disk. Za dnešního stavu však taková forma není způsobilá splnit požadavek vlastnoručního podpisu kladeného na holografní závěť. Nepomohlo by tak ani kdyby zůstavitel i oba svědci disponovali elektronickým zaručeným podpisem podle zvláštního zákona. Ačkoli má elektronický podpis v zásadě stejné právní účinky jako podpis učiněný vlastní rukou, lze ho užít pouze tam, kde tam, kde není dovozována neplatnost tohoto úkonu, pokud není dodržena listinná forma. Jistou výhodou elektronické závěti by bylo možné spatřovat v menší nemožnosti zfalšování. Opatřil-li by pořizovatel testament heslem, které by svěřil pouze svědkům závěti, nedostaly by se k dokumentu nežádoucí osoby. Samozřejmě za předpokladu zachování mlčenlivosti svědků a zapamatování si hesla do nápadu dědictví. Stále je však otázka elektronické závěti hudbou vzdálené budoucnosti.

Oproti závěti učiněné notářským zápisem lze v allografní závěti spatřovat výhody zejména v možnosti prakticky okamžitého zrušení (uschoval-li si zůstavitel závěť u sebe) a také se s ní pojí menší náklady. Na druhou stranu si u notáře může být zůstavitel jist, že je testament sepsán plně v souladu s právními předpisy nehrozí zfalšování. Kdežto bez právní rady může nechtěně učinit závěť neplatnou. Vyhledání jakékoli právní pomoci taky nemusí zaručovat bezchybnost. Nemalé obtíže notářům jako soudním komisařům působí závěti sepsané nejen laiky, ale i advokáty, předložené účastníky v dědickém řízení. Práce notáře je zde ztěžována především zkoumáním poměru zůstavitele ke svědkům a vyhotoviteli závěti. Z textu rovněž mnohdy nebývá patrné, zda byli svědci přítomni výslovnému projevu vůle, což může notář posléze zjistit pouze dotázaním. Komplikace nastanou, pokud již nežijí.

---

⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004.

2.2.4 Historický a zahraniční exkurz

Ohlédneme-li se daleko do římského práva, výraznou odlišnost sledáváme u allografní závěti v potřebě sedm svědků.⁵³ Od roku 1811 postačili svědkové celkem tři, ale nemuseli být všichni přítomni současně. U potvrzení, že spis obsahuje zůstavitelovu poslední vůli, postačili dva z nich. Jelikož § 579 o.z.o. požadoval, aby se svědkové podepsali za svědky poslední vůle, bylo třeba v bezprostřední blízkosti jejich podpisu napsat, že u úkonu působili jako svědkové. Od této doložky stř. o.z. upustil a také slevil v počtu svědků na dva, kteří se museli na závěť pouze podepsat. K uvedení doložky poukazující na postavení svědka se opět vrací n.o.z. v § 1539 ryze z pořádkových důvodů. Sleduje se tím ochrana svědků, kteří nemusí znát obsah závěti, aby jim údajný zůstavitel nepodstrčil k podpisu třeba nějakou smlouvu. Nově musí svědci uvést i údaje, podle kterých je bude možné identifikovat, což by mělo usnadnit práci notáře jako soudního komisaře.

Zahraníční právní úprava allografních závětí je velmi pestrá. Polský občanský zákoník chápe testament napsaný jinak než vlastní rukou jako závěť veřejného typu z důvodu nutné přítomnosti úřední osoby, která může (ale nemusí) být zároveň pisatelem a která se na protokol musí také podepsat. Dalším rozdílem je povinnost zůstavitele, aby osobně poslední vůli přečetl před současně přítomnými dvěma svědky. Čl. 951. dále stanoví, že do protokolu musí být zapsáno i prohlášení zůstavitele spolu s datem, kdy bylo učiněno. Polští občané jistě oceňují široký okruh osob považovaných za úřední osobu, kterou je například i starosta.

Jinak chápe pojetí soukromé závěti estonský zákon z roku 1997 upravující dědické právo, který je *lex specialis* vůči občanskému zákoníku. Soukromé závěti označuje jako domácí a považuje za ně allografní závěť před dvěma svědky a vlastnoruční závěť. Zajímavost lze spatřovat v tom, že nejen tzv. nouzová závěť, ale i domácí závěť mají omezenou platnost, a to pouze po dobu šesti měsíců. Pokud zůstavitel do té doby nezemře, musí sepsat novou závěť, jinak se hledí, jako by tu žádné poslední pořízení nebylo a postupuje podle pravidel intestátní posloupnosti. Tomuto následku se lze vyhnout uložením závěti u notáře, neboť notářsky ověřená závěť má platnost časově neomezenou.⁵⁴

Konečně lotyšské dědické právo v čl. 614 občanského zákoníku stanovuje jako podmínku uznání závěti za pravou, aby její svědkové byli v době nápadu naživu, aby svůj úkon dosvědčili a rozpoznali své podpisy na listině. Právní úpravu posledních dvou zmíněných pobaltských států nepovažuji za nejšťastnější, neboť je velmi nepraktické omezit dobu platnosti závěti, kterou nese-psal zůstavitel vlastní rukou. Legislativa tímto krokem chce zřejmě donutit občany

⁵³ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995. s. 278.

⁵⁴ Jak se pořizuje závěť a mohu ji nechat zaregistrovat?. CNUE. *Dědictví v Evropě. Dědictví v Estonsku* [online]. successions-europe.eu, 10. 1. 2012 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <http://www.successions-europe.eu/cs/estonia/topics/how-is-a-will-drawn-up-and-can-i-register-it/>.

k sepisování veřejných testamentů, čímž se zajistí dědění podle poslední vůle zesnulého v souladu se zákonem. A co se týče požadavku živých svědků, působí to velmi neprakticky. I když svědek bude naživu, může se jednat o starší osobu s problémy s pamětí nebo zrakem a tímto být nevinným, ale dalekosáhlým nedostatkem může dojít ve finále až k neuznání pravosti poslední vůle.

2.3 Allografní závěť osob, které nemohou číst nebo psát

Tento typ allografní závěti bývá nazýván různými způsoby, nejčastěji kromě výše uvedeného také jako závěť s předčitatelem nebo závěť se třemi svědky. Protože taková závěť může být pořízena pouze určitými zákonem stanovenými osobami, lze ji považovat za speciální vůči allografní závěti, kterou nese-psal zůstavitel vlastní rukou. Zásadní odlišnost spočívá v tom, že se jedná o jediný typ závěti, kde není vyžadován podpis zůstavitele pod sankcí neplatnosti. Definice allografní závěti vyplývá z postupu předepsaného v § 476c o.z. Jedná se o poslední vůli zůstavitele, který neumí číst nebo psát, sepsanou pisatelem za současné přítomnosti tří svědků, následně přednesenou předčitatelem a poté potvrzenou zůstavitelem, že se skutečně jedná o jeho vůli a konečně podepsanou svědky. Opět nesmí chybět den, měsíc a rok, kdy byla závěť podepsána.

Mezi osoby, které mohou touto formou vyjádřit svou poslední vůli, patří ti, kdo nemohou číst a psát nebo neovládají jen čtení nebo jen psaní. Okruh těchto osob nelze v žádném případě rozšiřovat.⁵⁵ Allografní závěť tak nedopadá na osoby neslyšící a hluchoslepé, jež nemohou číst nebo psát, neboť je jim věnována speciální pozornost v ustanovení § 476d odst. 4 o.z. Nezáleží na důvodu nemožnosti těchto základních dovedností, stačí jeho existence. Stejná pravidla platí jak pro ty, kterým to nedovoluje zdravotní stav, tak pro ty, které se to nebyly schopny naučit. Gramatický výklad zákona dává jasně najevo, že v listině musí být vedena skutečnost, že zůstavitel nemůže číst nebo psát, ale už není potřeba uvádět důvod, proč tomu tak je, jak se mylně domnívá V. Bednár⁵⁶. A contrario příčinu nemožnosti čtení nebo psaní požaduje polský občanský zákoník v čl 951 odst. 2.

Na rozdíl od obecné allografní závěti zde není zdůrazněn požadavek výslovného projevu, kterým zůstavitel potvrzuje, že sepsaná a před ním hlasitě přečtená listina je totožná s jeho poslední vůlí. Postačí tedy, pokud zůstavitel na dotaz svědků, zda listina obsahuje jeho pravou vůli, přikývne na znamení souhlasu. Tento způsob projevu musí být v listině obsažen. Je nutné, aby se při celém úkonu vyhotovování tato osoba jako zůstavitel účastnila od začátku do konce

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2203/2006.

⁵⁶ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 82.

a stejně tak je vyžadována přítomnost tří svědků. Po celou dobu se nelze obejít ani bez pisatele a předčitatele.⁵⁷ Zpřísněný požadavek součinnosti tolika osob najednou je zdůvodněn tím, že se jedná stále o závěť soukromého typu a není zde účasten notář ani jiný veřejný činitel. Jazyk závěti musí být společně známý všem zúčastněným osobám. Dokonce mu musí svědkové i rozumět. Tímto se odlišuje od závěti, kterou zůstavitel nese-psal vlastní rukou, neboť zde je zapotřebí, aby svědkové znali obsah poslední vůle. Jejich funkce je zodpovědnější než pouhé přisvědčení úkonu.

2.3.1 Pisatel, předčítatel a svědci

Jak už z názvu vyplývá, pisatelem je osoba, jež transformuje zůstavitelem vyřčenou poslední vůli do listiny. Předčítatelem je pak ten, který vyhotovenou listinu před zůstavitelem a třemi současně přítomnými svědky nahlas přečte. Poslání pisatele je zde mnohem důležitější než u vyhotovitele allografní závěti podle § 476b o.z., což vysvětlují i zpřísněné požadavky na jeho osobu vyslovené v § 476f o.z., které se nicméně vztahují i na předčitatele. Nemůže jimi být závětní ani zákonný dědic, jakož osoby jim blízké. Dle mého názoru tento přísný požadavek není zcela opodstatněný, neboť jsou zde i jiné záruky, potvrzující pravost zůstavitelovy vůle. I kdyby měl pisatel nekalé úmysly a upravil si testament podle sebe, stejně by se na pokus podvodu přišlo při obligatorním čtení závěti.

Vyloučení se přesto netýká svědka, kterému zákon dovoluje plnit zároveň úlohu pisatele. Zakázána je však funkce pisatele, svědka a předčitatele v jedné osobě. V tomto směru považuji dikci zákona za poněkud nepřesnou. Z věty „pisatelem a předčítatelem může být i svědek“ totiž lze mylně pochopit dovolenou kumulaci všech funkcí v jednu. Kdežto první správnou variantou je svědek a pisatel v jedné osobě a druhou svědek a předčítatel jako totožná osoba. Na pisatele i na předčitatele je možné s největší pravděpodobností užít i omezení vyslovená v ustanovení § 476e o.z. Ačkoliv v něm zákon pamatuje pouze na svědky, těžko by mohl být předčítatelem slepec nebo pisatelem osoba postižena sluchovou poruchou. Vodítko ke správné formulaci současného znění zákona nenajdeme ani v n.o.z., neboť ten formu závěti osob, které nemohou číst nebo psát, speciálně neupravuje, v čemž lze spatřovat jistý nedostatek. Plyne z toho, že tyto znevýhodněné osoby pak budou moci pořizovat soukromý testament běžnou allografní závětí.

Zamyšlení si zaslouží otázka, zda by se mohl stát předčítatelem i zůstavitel. Přímo se vybízí situace, kdy zůstavitel pro poranění ruky není schopen psaní, ale čtení mu nedělá žádný problém. Docházím k závěru, že v naznačené situaci není předčitatele potřeba, avšak důvod splynutí dvou funkcí v jednu osobu by měl být na listině poznamenán v zájmu přecházení pochybám

---

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 30 Cdo 164/2004.

při zkoumání platnosti závěti. Zůstavitel by mohl per analogiam teoreticky nahradit i pisatele, jestliže není schopen pouze čtení, nicméně tento případ si lze v životě stěží představit. Možná snad jestliže zůstavitel s dočasným zraněním očí dokáže psát po paměti a jeho písmo je navzdory tomu rozpoznatelné. Přesto nelze jinak než doporučit raději přizvat další osobu.

O svědcích bylo vše podstatné zmíněno v předchozí podkapitole věnující se závěti, kterou zůstavitel nepsal vlastní rukou, a proto na tomto místě zmíním jen důležité odlišnosti. Významný rozdíl spočívá v tom, že zde svědci vzhledem k jejich funkci musí znát celý obsah posledního pořízení. Samotná znalost textu závěti však nestačí. Všichni tři svědkové, včetně pisatele a předčitatele, se musí účastnit celého úkonu pořizování závěti.⁵⁸ Ačkoli zákon stanoví minimální počet tří svědků, nelze z tohoto údaje striktně vycházet při rozlišování závětí dle § 476b a §476c. Počet svědků zde totiž není rozhodným odlišovacím znakem, neboť zůstavitel si může vždy přibrat libovolný vyšší počet svědků, než mu stanoví zákon. Nelze tedy u závěti, na níž nalezneme podpisy tří svědků, okamžitě konstatovat, že se jedná o zůstavitele, který neumí číst nebo psát. Na první pohled je patrný rozdíl v podpisu zůstavitele, který absentuje u allografní závěti podle § 476c o.z. Zůstavitel, který nemůže psát, se logicky ani podepsat nemůže. A jestliže zůstavitel může psát, ale nemůže číst, nemůže si být jist, že skutečně podepisuje listinu se svou poslední vůlí. Podpisy svědků by měly uzavírat celý proces a měly by být jeho nedílnou součástí. Zákonodárce tomuto zřejmě přikládá zvláštní váhu, neboť na tuto nutnost poukazuje v obou odstavcích § 476c o.z.

2.3.2 Historický exkurz

O.z.o. upravoval zvláště osoby, které neumí psát v § 580 a osoby, které neumí číst v § 581. Pořizovatel, který neuměl číst, si nechal poslední vůli někým sepsat a pak mu musela být tato listina jedním ze tří svědků přečtena. Ti, kteří neuměli psát, museli splnit formální náležitosti allografní závěti podle § 579 o.z.o., zejména byla nutná přítomnost všech tří svědků současně při podpisu zůstavitele, nikoli však nutně při zůstavitelově prohlášení. Místo podpisu zůstavitele stačilo znamení učiněné vlastní rukou, nejčastěji zvolenou variantou byl otisk palce nebo jeden či tři křížky (viz příloha č. 2). Vyjadřovala se tím potřeba alespoň nějakým graficky znázornitelným způsobem projevit souhlas s listinou. Pro předcházení budoucím sporům bylo doporučováno, aby k tomu některý ze svědků přesto k zůstavitelovu znamení ruky připsal

---

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 30 Cdo 164/2004.

alespoň jméno a příjmení s tím, že tak činí v pořizovatelově zastoupení.⁵⁹ Nesměly chybět podpisy svědků s doložkou jejich funkce.

Stř. o.z. již veškeré formální požadavky sjednotil do jediného ustanovení § 544 platného jak pro ty, kteří neumí číst, tak i ty, jež neumí psát. Ustanovení se principiálně shoduje s dnešním zněním. O.z. z roku 1964 do své prvotní podoby vůbec nepřevzal formu allografní závěti, a proto jediným řešením pro osoby, které neumí číst nebo psát, byl notářský zápis. Kromě dvou svědků musel být přibrán i důvěrník indisponované osoby, který se dokázal se zůstavitelem dorozumět. Prostřednictvím něj státní notář posuzoval souhlas zůstavitele se závětí.⁶⁰ Způsobilství důvěrníka je shodná s podmínkami způsobilosti svědka avšak s jedinou zásadní výjimkou. Bylo dovoleno, aby funkci důvěrníka plnila osoba blízká pořizovateli závěti. Pokud neslyšící nebo němý zůstavitel uměl číst a psát, musel si notářský zápis sám přečíst a vlastní rukou do něj připsat, že jej opravdu četl a že závěť tímto schvaluje. Tato pravidla platí dodnes.

2.4 Závěť osob se smyslovým postižením

2.4.1 Závěť nevidomých

Za osobu nevidomou je považována fyzická osoba, jež trpí takovým zrakovým postižením, které se nedá kompenzovat různými pomůckami a které zcela znemožňuje či alespoň podstatně snižuje možnost vnímat okolnosti porřízení závěti. Jestliže je pořizovatel schopen rozlišovat pouze obrysy předmětů a osob na velmi krátkou vzdálenost a je neschopen čtení a psaní, musí při pořizování poslední vůle postupovat v souladu s § 476d odst. 1 nebo 3 o.z.⁶¹ Toto ustanovení dává osobám nevidomým dvě možnosti porřízení závěti a to jak v soukromé, tak veřejné podobě.

Hned na začátku si dovolím postěžovat na značnou nepřehlednost právní úpravy, když zákon pojednává o soukromé závěti uprostřed ustanovení § 476d o.z., jež na první pohled stanoví pravidla pro notářský zápis. Bylo by podle mě vhodnější umístit slepeckou závěť do § 476c o.z. v závěsu za závěť zůstavitele, který neumí číst nebo psát. Mají mnohem více společných prvků, zejména nezbytnou přítomnost předčitatele a svědků, kteří se musí na závěť podepsat, shodně musí listina obsahovat též způsob potvrzení testátora o tom, že je v ní obsažena jeho pravá vůle. Liší se vlastně jen počtem svědků, kdy u posledního porřízení nevidomé osoby jsou vyžadováni tři současně přítomní svědkové, před nimiž musí být zůstavitelova vůle přečtena a jež se musí na listinu podepsat. Znění § 476d odst. 3 může působit na neznalé dojmem, že jsou zde popsány

⁵⁹ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III.* Praha: V. Linhart, 1936, s. 131.

⁶⁰ Zákon č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský řád). § 93, § 95.

⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2567/2004.

podmínky notářského zápisu.⁶² To, že se jedná vlastně o allografní testament lze dovodit pouze z nenápadné částice „též“. Mnohem lepší formulaci za použití disjunktivní spojky „nebo“ nalezneme v odst. 4 u osob neslyšících a hluchoslepých.⁶³

Další komplikaci pro aplikaci ustanovení 476d odst. 3 laikem vyvolá neznalost souvislosti s odst. 5, v jehož první části najde potřebné náležitosti. Odkaz odstavce třetího na pátý však výslovně nenajdeme a je na všímavém čtenáři, aby si v obecně formulovaném odst. 5 našel logickou spojitost. Formální náležitosti závěti soukromého typu byly zmíněny již v průběhu předchozího odstavce a pravidlům notářského zápisu je věnována následující kapitola.

N.o.z. upravuje soukromý typ závěti nevidomého zůstavitele obdobně v § 1535. Požaduje projevení poslední vůle před třemi současně přítomnými svědky v listině, kterou musí nahlas přečíst svědek, který závěť nepsal. Zůstavitel pak před všemi svědky potvrdí, že listina obsahuje jeho poslední vůli.

2.4.2 Závěť neslyšících a hluchoslepých, jež nemohou číst nebo psát

Dvojitou volbu pořízení závěti se naskýtá i hluchým a hluchoslepým, kteří nemohou číst nebo psát. I oni mají totiž kromě notářského zápisu podle § 476d odst. 1 o.z. možnost vyhotovení závěti soukromého typu podle odst. 4 a 5. Základním požadavkem je současná přítomnost tří svědků, kteří ovládají zůstavitelem zvolený vhodný komunikační systém. U neslyšících se bude typicky jednat o znakovou řeč, hluchoslepé osoby se dorozumívají nejčastěji Braillovým písmem nebo tzv. Lormovou (dlaňovou) abecedou. Vyhotovená listina musí být prostřednictvím komunikačního systému tlumočena zůstaviteli a musí v ní být uvedeno, že zůstavitel nemůže číst nebo psát, způsob potvrzení zůstavitele, že listina obsahuje jeho skutečnou vůli, dále identifikace pisatele a předčitatele závěti a konečně podpisy svědků. V této souvislosti je vhodné dodat, že ustanovení § 476 odst. 5 o.z. se nevztahuje na notářský zápis, neboť notářský řád obsahuje vlastní ustanovení o obsahu listiny. Toto pravidlo však n.o.z. změnil ustanovením analogické aplikace § 1535 i pro pořízení závěti ve formě veřejné listiny.

Pro úplnost zbývá dodat, že ustanovení § 476d odst. 4 se nevztahuje na neslyšící osoby, jež mohou číst nebo psát. Tito mají na výběr mezi notářským zápisem, holografní a allografní závětí. Více mě zarazí, proč předmětné ustanovení nepamatuje na osoby němé, již nemohou číst nebo psát, když trpí obdobnou poruchou. Jeví se mi to jako opomenutí zákonodárce.

---

⁶² Obzvláště matoucím způsobem pojmenovává paragraf ve svých publikacích nakladatelství C.H. Beck jako „Notářský zápis“, o nic lepší název nenajdeme ani v systému ASPI: „Závěť ve formě notářského zápisu“, což vzbuzuje klamný dojem, že celé ustanovení pojednává pouze o notářském zápisu.

⁶³ Osoby neslyšící a hluchoslepé, které nemohou číst nebo psát, mohou projevit poslední vůli formou notářského zápisu nebo před třemi současně přítomnými svědky...

To, že nejsou přiřazeny k osobám neslyšícím a hluchoslepým, má za následek naprostou volnost ve výběru formy závěti. Pokud němý zůstavitel ovládá čtení a psaní, nic mu samozřejmě nebrání v pořízení vlastnoruční závěti. Nemůže-li však číst a psát, nepřichází v úvahu allografní závěť podle § 476b o.z., neboť by zde nesplnil požadavek vlastnoručního podpisu ani výslovného prohlášení. Oproti tomu může němý zůstavitel využít závěť s předčitatelem, jejíž pravidla stanoví § 476c o.z. Zde není vyžadován vlastnoruční podpis a jako potvrzení postačí pokývnutí hlavy. Domnívám se však, že by osoby se ztrátou schopnosti mluvit a dorozumívat se běžnou řečí měly být zařazeny po boku osob se ztrátou sluchu, popř. zraku. Nadále by mohly pořídit závěť allografní formou (i když za zpřísněných podmínek) a byla by tím lépe zajištěna jejich ochrana. Odmítám tím názor L. Muzikáře⁶⁴, který požaduje projevení poslední vůle osob němých, které nemohou číst a psát, obligatorně formou notářského zápisu. Ve svém zdůvodnění směřuje podmínky notářského zápisu a zpřísněné allografní závěti, což je dle mého názoru nepřijatelné.

2.4.3 Historický exkurz

O.z.o. závěť osob se smyslovým postižením přímo neupravoval, mohly proto využít allografní závěť osob, které nemohou číst nebo psát za podmínek § 579 o.z.o. a n., případně využít služeb notáře. Od roku 1950 mohli slepí a hluší zvládající čtení využít pouze formu notářského zápisu, u něhož byla nutná přítomnost dvou svědků.⁶⁵ Kdo z nich neuměl ani číst ani psát, bylo nutné přibrat tlumočnicka podle § 545 odst. 2 stř. o.z., který se s ním dokázal dorozumět a měl způsobilost být svědkem závěti.

Pro osoby nevidomé původní znění o.z. z roku 1964 ani tehdejší notářský řád neměly zvláštního ustanovení, kterým by se mohli řídit při sepsání závěti. Do 1. 1. 1992 se na tyto osoby pro účely pořízení závěti hledělo jako na osoby, které nemohou číst nebo psát. A jelikož allografní forma nebyla přípustná, bylo jediným řešením obrátit se na státní notářství. Osoba nevidomá byla vyloučena z pořízení vlastnoruční závěti i v případě, že ovládala slepecké písmo. Důvodem bylo, že se *stricto sensu* nejednalo o závěť napsanou vlastní rukou, ale vyrobil ji mechanický stroj. Jako argument nestačilo to, že bylo na první pohled jasné, že se jedná o závěť osoby postižené slepotou.⁶⁶ Ukázka takového poněkud ojedinělého typu závěti vyhotovené pomocí Braillova písma je k nahlédnutí v příloze č. 2.

---

⁶⁴ MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: velký akademický komentář. 1. díl.* Praha : Linde, 2008. s. 1262.

⁶⁵ Tato podmínka však nevyplývala ze stř. o.z., ale z § 12 nařízení ministra spravedlnosti ze dne 28. 12. 1951, kterým se provádí zákon č. 117/1951 Sb., o státním notářství.

⁶⁶ KNAPP, Viktor. a kol. *Učebnice československého občanského práva. Svazek II.* Praha: Orbis, 1965. s. 530.

Osoby neslyšící, které nemohou číst nebo psát, si od začátku roku 1992 mohou vybrat mezi notářským zápisem a allografní závětí před třemi svědky ovládajícími znakovou řeč. Novelou č. 230/2008 Sb. pak k osobám neslyšícím přibyly hluchoslepé a způsob komunikace byl rozšířen na jakýkoli možný, nejen znakovou řeč. Návrh n.o.z. současné znění jen v § 1535 a § 1536 jen pár detaily upřesňuje.

V mnoha evropských státech se lze setkat s právní úpravou umožňující osobám se smyslovým postižením sepsat poslední pořízení pouze veřejným typem závěti, zpravidla za součinnosti úřední osoby. Třeba v Polsku nemohou osoby hluché a němé pořídit allografní závět⁶⁷. Ještě přísnější režim panuje v Německu, kde § 2229 BGB neumožňuje osobám s poruchou některého ze základních lidských smyslů zhotovit soukromý typ testamentu vůbec. V tomto je český o.z. evidentně přístupnější.

---

⁶⁷ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 107.

3 Forma závěti veřejného typu

3.1 Závěť ve formě notářského zápisu

Zůstavitel se může obrátit na notáře s požadavkem sepsání závěti formou notářského zápisu buď protože mu to zákon přikazuje nebo protože sám chce (§ 476d o.z.). Základním právním předpisem upravujícím tuto formu závěti je vedle o.z. zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád). Už v úvodu § 6 stanoví, že notářské zápisy jsou veřejnými listinami, pokud splňují náležitosti stanovené n.ř. Není stanovena žádná místní příslušnost, kterou by se musel pořizovatel řídit. S žádostí o sepsání závěti se může obrátit na kteréhokoli notáře. Na jednom notářském zápisu se může dokonce podílet více notářů.

Důvodem pro dobrovolnou volbu notářského zápisu je dodržení všech náležitostí vyžadovaných zákonem a vysoká míra nezpochybnitelnosti plynoucí z charakteru veřejné listiny. Řádný notářský zápis je dle § 134 o.s.ř. postaven naroveň listinám vydaným soudy a jinými státními orgány. V zájmu ochrany třetích osob a veřejné víry jsou pro ně stanoveny stejné právní důsledky a stejná důkazní síla. Tzv. veřejná víra dává záruku formální správnosti a materiální pravdy. Notářská činnost poskytuje dostatečné podmínky nezávislosti, nestrannosti a erudovanosti osoby notáře.⁶⁸ Z ustanovení § 476d odst. 1 plyne neomezená osobní působnost. To znamená, že i osoby způsobilé pořídit holografní nebo allografní závěť mohou dát přednost raději formě veřejné listiny. Tento postoj lze jedinečně doporučit, neboť je to známkou pevně rozhodnutého člověka jednajícího zpravidla po rozumném uvážení vědomého si ztížené možnosti změny posledního pořízení. Speciálně možnost výběru veřejné listiny uvádí zákon u osob nevidomých a neslyšících a hluchoslepých, které nemohou číst nebo psát. Tyto znevýhodněné osoby si mohou vybrat mezi notářským zápisem a allografní formou závěti.

Obligatorní formu notářského zápisu zákon nařizuje v následujících případech. Jednoznačně tato podmínka vyplývá pro nezletilé, kteří dovršili patnáctého roku věku (§ 476d odst. 2 o.z.). Druhý nesporný případ se týká závěti, kterou se zřizuje nadace nebo nadační fond, jak to umožňuje § 477 odst. 2 o.z. ve spojení s § 3 odst. 1 zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech. Situace se však komplikuje u závěti osoby němé nemohoucí číst nebo psát. Pokud by byla i pro ni nutná výhradně forma notářského zápisu, složitě by se musela logickou metodou dovodit, neboť takovou skutečnost o.z. ani n.ř. výslovně nestanoví. V n.ř. nalezneme pouze drobné vodítko v § 68 odst. 2 n.ř., který je nicméně primárně zaměřen na důvěrníka němé osoby, která nemůže číst nebo psát. Co se týče o.z., již v kapitole 3.4.2 jsem vyjádřila své negativní úvahy o nezařazení osob němých do ustanovení § 476d odst. 4 k hluchým

⁶⁸ JINDŘICH, Miroslav. Veřejné listiny – stěžejní úloha notářství. *Ad Notam*, 2010, roč. 16, č. 1, s. 4.

a hluchoslepým. Nenapadá mě racionální důvod, který by se přičil aplikaci ustanovení. Ostatně se rozumnou cestou se při řešení situace vydává i návrh n.o.z. v § 1535 odst. 2., když stanoví totožná pravidla pro všechny smyslově postižené osoby, které nemohou číst nebo psát. Z tohoto důvodu dovozují, že existují pouze dva případy obligatorního použití notářského zápisu.⁶⁹

Veřejná závěť zůstává samozřejmě zachována i v n.o.z. Veřejná listina vydaná orgánem nadaným veřejnou mocí je charakteristická zejména svou plnou důkazní mocí (§ 567 a násl.). Kromě základní formy notářským zápisem však vzhledem k navrácení privilegovaných závětí dochází k rozšíření okruhu subjektů způsobilých závěť veřejnou listinou sepsat. Každý z nich se má v souladu s § 1538 přesvědčit, zda projev poslední vůle děje s rozvahou, vážně a bez donucení. Opět nalezneme případy, u kterých je forma závěti veřejnou listinou obligatorní. Prvním z nich jsou shodně se současnou úpravou nezletilci starší patnácti let, již dosud nenabývali plné svéprávnosti (§ 1526). Druhá situace je u osob omezených ve svéprávnosti, o nichž to výslovně stanoví kogentní norma § 1528 odst. 1 (na rozdíl od současného nevyřešeného stavu). Pokud by však byly tyto osoby omezeny do té míry, že nejsou způsobilé pořizovat a dojde u nich k uzdravení, budou moci pořídit poslední vůli v jakékoli formě.⁷⁰ Domnívám se, že úprava lex ferenda se bude v praxi ve sporu potýkat s problémy v unesení důkazního břemene toho, kdo má na věci právní zájem. Neplatnost závěti bude snadno napadnutelná a dostatečné prokázání, že byl zůstavitel v době sepsání závěti zdrav, bude obtížné.⁷¹ Pro osoby omezené ve svéprávnosti kvůli chorobné závislosti na psychotropních látkách a podobných přípravcích či na hráčské vášni, zákon stanovil výjimku z pravidla § 1528 odst. 1. Nejsou omezeny co do formy závěti, ale co do možnosti pořídit pouze o omezeném rozsahu svého majetku, když jedna polovina musí připadnout zákonným dědicům.

Za účinnosti o.z.o. mohlo být poslední pořízení notářské mohlo provedeno buď samotným notářským aktem nebo obdobou testamentů ústních či písemných učiněných před soudem. Vedle všeobecných předpisů vztahujících se k notářské činnosti se museli na tvorbě notářského aktu podílet buď dva notáři nebo testament vyhotovil jeden notář za spolupůsobení dvou svědků starších dvaceti let a způsobilých podat svědectví. V obou případech musela být listina zůstaviteli přečtena a jím podepsána.⁷² Jak vypadal takový notářský zápis obsahující poslední vůli, je k nahlédnutí v příloze č. 3. Podobná úprava panuje nyní i v některých evropských státech

⁶⁹ Shodně s: MIKEŠ, Jirí, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011. s. 110. a SCHELLEOVÁ, Ilona. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007. s. 86. Odlišně od: MUZIKÁŘ, Ladislav. In ELIÁŠ, Karel (ed). *Občanský zákoník: velký akademický komentář- 1. díl*. Praha: Linde, 2008. s. 1262.

⁷⁰ Stojí za povšimnutí, že k obnovení svéprávnosti zde dochází už samotným faktickým stavem (uzdravením), zatímco dnes se klade důraz na rozhodnutí soudu.

⁷¹ FRINTA, Ondřej. Závěť (nejen) v návrhu nového občanského zákoníku. *Právník*, 2008, roč. 147, č. 11, s. 1209.

⁷² KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. Praha-Smíchov: Typus, 1933, s. 29 – 30.

(například ve Francii⁷³ a Lucembursku⁷⁴). Často se v zahraničí vyskytuje také institut zapečetěné závěti, jejíž podstata spočívá v tom, že zůstavitel přinese úřední osobě v uzavřené obálce již sepsanou závěť. Obálka je potom v přítomnosti dvou svědků zapečetěna a uložena u notáře (např. čl. 976 francouzského občanského zákoníku). V estonském právu je takový typ nazýván jako uschovaná závěť, na Maltě se pro změnu používá označení tajná závěť (čl. 656 maltského občanského zákoníku). Tato písemná závěť podepsaná zůstavitelem je předána buď notáři nebo matrikáři soudu za přítomnosti soudce nebo předsedy soudu.

3.1.1 Formální náležitosti notářského zápisu

Náležitou pozornost je nutno věnovat části páté a šesté n.ř. zabývající se notářskou činností a poskytováním právní pomoci. Nalezneme zde taxativní výčet podmínek, za kterých notář odmítne provést požadovaný úkon nebo kdy může od smlouvy o sepsání notářského zápisu odstoupit. Notářský zápis se vyhotovuje vždy v českém jazyce.⁷⁵ Pokud účastník nebo svědek úkonu nezná jazyk, v němž se notářský zápis sepisuje, je přibrán tlumočnick v souladu s § 69 n. ř.

N.ř. v § 63 odrážkami vyjmenovává následující obsahové náležitosti, které se samozřejmě vztahují i na závěť. Datum sepsání notářské listiny je upraveno přísněji než u ostatních forem závěti. Zákon v § 59 odst. 2 nastolil povinnost jak číselné podoby, tak vypsání slovy. Nutnost uvedení dvojího vyjádření údajů, které se běžně zaznamenávají pouze číslicemi, já osobně považuji za nadbytečné. Stačí si uvědomit důsledky, které by způsobil nesoulad těchto dvou údajů nebo jedno chybějící datum. Bylo by příliš přísné přičítat byt' jen administrativní chybu k tíži zůstavitele, a proto nepostrádá-li zápis ostatní náležitosti pro notářský zápis charakteristické, nezpochybnuje se platnost sporné závěti.⁷⁶ Nesmí chybět ani místo provedení úkonu, což u žádné jiné formy závěti nenajdeme.

Samozřejmostí je dostatečná identifikace notáře a všech účastníků včetně jejich zástupců včetně jejich prohlášení o způsobilosti k právním úkonům⁷⁷ a také údaj o způsobu ověření totožnosti zúčastněných osob. U notářského zápisu mohou vyskytovat dvě skupiny svědků s různým posláním. Svědci totožnosti potřební v předchozí situaci se odlišují od svědků úkonu,

⁷³ Civil Code ze dne 21. 3. 1804, čl. 971 - 974.

⁷⁴ Jak se pořizuje závěť a mohu ji nechat zaregistrovat?. CNUe. *Dědictví v Evropě. Dědictví v Lucembursku* [online]. successions-europe.eu, 10. 1. 2012 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <http://www.successions-europe.eu/cs/luxembourg/topics/how-is-a-will-drawn-up-and-can-i-register-it>.

⁷⁵ Do 1. července 2009 bylo možné notářské listiny sepisovat i ve slovenském jazyce, ale novelou č. 7/2009 Sb. byla tato možnost vypuštěna. Proto by i pro slovenštinu měl být přibrán tlumočnick, nicméně se většinou uplatní § 69 odst. 2 n. ř., neboť zpravidla notář či alespoň jeho zaměstnanec jazyk našich hraničních sousedů.

⁷⁶ Usnešení Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4566/2007, opírající se o rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 1976, sp. zn. 4 Cz 34/76. Více k tématu viz CECHLOVÁ, Eva. Stanovisko k rozporu slovního a číselného vyjádření data v notářském zápise o vydědění a závěti. *Ad Notam*, 2009, roč. 15, č. 6, s. 217.

⁷⁷ Není-li notáři předloženo rozhodnutí o omezení či zbavení způsobilosti k právním úkonům, musí v této otázce vycházet z vlastního úsudku o duševním stavu účastníka..

jichž je třeba při sepisování závěti osob, které nemohou číst nebo psát. U identifikace svědků úkonu a důvěrníka osob se smyslovým postižením musí být uveden i důvod jejich přítomnosti u notářského zápisu (zpravidla nemoc, zranění, porucha zraku). Pro obě skupiny svědků platí ustanovení § 66 n. ř. o vyloučení svědků při pořizování notářského zápisu.

Na řadě je pak samotný obsah právního úkonu, tedy projevy účastníků (zejména vyslovení poslední vůle zůstavitele) a jejich přenesení do písemné podoby. V případě zákonem požadované přítomnosti dvou svědků úkonu (neumí-li účastník číst nebo psát) je v souladu s § 68 odst. 1 n.ř. nutno připojit vyjádření těchto svědků o tom, že byli přítomni při projevu zůstavitele o tom, co má být pojato do závěti, a při jeho předčítání a schválení notářského zápisu. Svědkové tudíž nemusí být přítomni u celého jednání.⁷⁸ Je-li zůstavitel kromě toho, že neumí číst nebo psát, i hluchý nebo němý, musí být v souladu s § 67 odst. 2 n.ř. příbrán i jeho důvěrník, který je schopen se s ním dorozumět a zprostředkovat tak jeho vůli. Proto notář v závěru potvrzuje projev ne přímo zůstavitele, ale důvěrníka o vůli zůstavitele a jeho souhlasu se zápisem.⁷⁹ Jestliže se účastník seznámil s obsahem úkonu pomocí přístrojů či speciálních pomůcek, musí se tato okolnost dle § 68 odst. 3 n.ř. objevit v zápise.

Vrátíme-li se zpět k posloupnosti standardního notářského zápisu, po obsahu úkonu přichází na řadu přečtení zápisu zúčastněnými osobami. Následné schválení notářského zápisu, o němž musí být učiněn záznam, lze projevit i konkludentně. Posledními úkony jsou podpisy zúčastněných osob umístěné v závěru zápisu. Tlumočnick a notář musí navíc připojit otisk svého úředního razítka. Aby měla závěť charakter veřejné listiny s vyšší důkazní silou, musí bezvýjimečně obsahovat všechny vyjmenované náležitosti, jinak by nebylo možno písemnost považovat za notářský zápis.⁸⁰

Po vyhotovení notářského zápisu musí být originální závěť bez zbytečného odkladu uložena v kanceláři notáře v kovové skříni pod uzávěrou (§ 71 a § 102 n. ř.). V případě závěti notář запиše údaje o listině a jejím pořizovateli pomocí elektronického přenosu dat do Centrální evidence závětí vedené Notářskou komorou České republiky v souladu s § 35a n. ř. Notářský zápis o závěti nemůže být za života zůstavitele nikomu bez výjimky vydán ani zapůjčen a nahlížet do něj může jen pořizovatel (§ 100 odst. 2 n.ř.).

Zákon pamatuje i na odpovědnost notáře za škodu, kterou mu v souvislosti s výkonem činnosti způsobil. Sepisování veřejných listin o právních úkonech se považuje za činnost státu, a proto se postupuje podle zákona č. 82/1992 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Odpovědností notáře

⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2120/2009.

⁷⁹ JINDŘICH, Miroslav. In BÍLEK, Petr. a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví: Komentář*. 4. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. s. 257.

⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4566/2007.

za obsah právního úkonu se při nedávném rozhodování zabýval Nejvyšší soud,⁸¹ když konstatoval, že notář je povinen dbát nejen na formální stránku právního úkonu a dodržení obligatorních náležitostí, ale musí též zkoumat obsah závěti. Připomněl, že notář do notářského zápisu vkládá své právní znalosti při dodržení projevu vůle klienta a měl by postupovat v souladu se zájmem procesní prevence.⁸² Pokud závěť ve formě notářského zápisu trpí takovými vadami, jež ji činí absolutně neplatnou, a důsledkem toho se závětí povolaným dědicům nedostane z dědictví ničeho, mohou se dovolávat odpovědnosti za škodu v podobě ušlého zisku, neboť se po smrti zůstavitele podle důvodného očekávání nezvětšil jejich majetek.⁸³ Ke stejnému závěru došel soud i v případě sepsání neplatné závěti advokátem.⁸⁴

3.1.2 Závěť nezletilých

Z poznatků praxe plyne, že tento typ závěti se vyskytuje spíše ojediněle. V drtivé většině proto, že děti nedisponují ve svém věku příliš velkým majetkem, o kterém by měly zájem pořídit pro případ smrti, ba naopak jsou finančně závislémi na jiných osobách. Potřebu vyhotovení vlastní závěti mají nejčastěji v případě nabytí vlastnictví vyšší hodnoty v důsledku darování, zdědění, úspor nabytých z různých výdělečných činností. Přestože jejich majetek může být značně pohyblivý, nic jim nebrání v úmyslu pořídit závěť pod odborným dohledem. Většinou se tak však nestává, neboť si nepřipouští, že by jejich život mohl v dohledné době skončit.

O.z. v § 476d odst. 2 hovoří pouze o nezletilých, kteří dovršili patnáctý rok věku. Pochybnosti a značné rozpory v akademické sféře vytváří otázka, jestli se zde použije ustanovení § 9 o.z. o způsobilosti k právnímu jednání nezletilých výhradně v případech přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jejich věku. Stojí proti sobě názory, které považují § 476d odst. 2 o.z. za výjimku z § 9 o.z. a tudíž přiznávají nezletilému způsobilost pořídit závěti o celém svém majetku.⁸⁵ Stejně se k problému staví i důvodová zpráva n.o.z., která s možností sepisování závětí formou veřejné listiny nesvéprávnými osobami také zachází jako s odchylkou od pravidla § 31 n.o.z. Proti nim se staví bezvýhradná aplikace § 9 o.z. a individuální posuzování jednotlivce.⁸⁶ O tomto problematickém hledisku se diskutuje už od přijetí současného o.z., i když tehdy to bylo v souvislosti s tím, že v období let 1964 – 1992 nebylo pořizování závětí nezletilými upraveno

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. 28 Cdo 2217/2009.

⁸² VOJTEK, Petr. *Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci*. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 34 – 35.

⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1294/2001, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2010, sp. zn. 25 Cdo 1457/2010.

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2010, sp. zn. 25 Cdo 1457/2010.

⁸⁵ Například BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. S. 83.

⁸⁶ BEZOUŠKA, Petr. *Nezletilý a závěť notářským zápisem*. *Právní rádce*. 2005, roč. 13, č. 4, s. 21.

vůbec. Diskuze se v té době vedly na téma, zda se řídit ustanovením § 9 o.z. či testament nezletilých posuzovat vždy jako absolutně neplatný. Například ve vysokoškolské učebnici československého občanského práva sice autor nejprve posuzuje tuto otázku podle rozumové a volní vyspělosti, ale po přihlédnutí ke zkušenostem z praxe a z ní vyplývající nepotřebnosti takové závěti usoudil, že nezletilý nemá způsobilost zřídit závět'.⁸⁷ Ačkoli se dříve usuzovalo, že nezletilý není natolik vyspělý, aby mohl zřídit závět', nevidím v současné době důvod tak přísně omezovat nezletilého v jeho testovací volnosti.

Shodná nauka panuje u předčasného nabytí zletilosti osobou mladší osmnácti a starší šestnácti let v případě uzavření manželství se souhlasem soudu. Tím je ale u pořízení závěti vyloučeno použití § 476d odst. 2, neboť osoba již nadále není považována za nezletilou. Může tak kromě notářského zápisu pořídit závět' i testament holografní a allografní. Status nezletilé osoby se jí nevrátí ani v případě, že do dovršení osmnácti let dojde k zániku manželství smrtí jednoho z manželů či rozvodem nebo jej soud prohlásí za neplatné (§ 8 odst. 2 o.z.). Přestože současná úprava není jednoznačná, návrh n.o.z. do § 1526 de facto současně znění převzal. Navíc pouze dodává, že není potřeba souhlasu zákonného zástupce, čímž se nijak neodlišuje od současného stavu.

O.z.o. upravoval poslední pořízení nedospělých v § 569. Platila pro ně obligatorní ústní forma před soudem. Soud musel být složen ze dvou zaměstnanců soudu, přičemž jedna z nich mohla být nahrazena dvěma svědky. Vyhotovený protokol o vůli nezletilého byl zapečetěn a na obálku bylo napsáno jméno zůstavitele (§ 588 o.z.o.). Zákon č. 75/1871 ř.z., jímž se zavádí nový řád notářský postavil soudní pořízení naroveň pořízením vykonaným před dvěma notáři nebo před notářem a dvěma svědky.⁸⁸ Tato forma veřejné závěti byla však roku 1950 zrušena a díky tomu došlo k rozšíření působnosti státních notářství. Zvláštní bylo omezení, podle kterého mohl nezletilec pořídit závětí pouze o té části majetku, kterou získal jako odměnu za svou práci (§ 540 odst. 2 str. o.z.). Nabytí-li tedy nějaké jmění například darem, ať už v jakékoli výši, nemohl jej do posledního pořízení zahrnout. Jak již bylo uvedeno výše, o.z. ve svém původním znění z roku 1964 závět' nezletilců neupravoval vůbec. Tento stav se změnil od 1. 1. 1992 přidáním ustanovení § 476d o.z.

V zahraničních právních úpravách najdeme různou věkovou hranici pro sepsání závěti. Například holandská právní úprava to umožňuje jedincům starším šestnácti let a osobám v opatrovnické či poručnické péči musí být udělen souhlas soudu (Burgerlijk Wetboek ze dne 1. 10. 2008, čl. 4:55). Obdobně i německý BGB v § 2229 neumožňuje úkon těm, kteří nedosáhli alespoň věku šestnácti let.

⁸⁷ KNAPP, Viktor a kol. *Učebnice československého občanského práva. Svazek II.* Praha: Orbis, 1965. s. 523-524.

⁸⁸ SVOBODA, Emil. *Dědické právo.* Praha: Vesmír, 1921, s. 37.

3.1.3 Zřízení nadace nebo nadačního fondu

Zůstavitel není omezen v dispozici se svým majetkem, a proto mu není v závěti bráněno v poskytnutí majetku na dobročinné účely potřebným osobám. O.z. pamatuje na eventuální charitativní myšlenky zůstavitele velmi stručně v § 477 odst. 2 tím, že poukazuje na možnost řídit závěti nadaci nebo nadační fond (dále jen nadace). V dalších podrobnostech je proto nezbytné čerpat ze zvláštního zákona, kterým je z. č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů (dále jen z. o nadacích). Základní rozdíl mezi nadací a nadačním fondem spočívá v tom, že nadační fond nemusí mít trvalý charakter a nadační jmění může být zcela spotřebováno, kdežto nadace musí po celou dobu existence udržovat minimální hodnotu nadačního jmění.⁸⁹

Nadace je definována jako účelové sdružení majetku a už tímto splňuje statut právnické osoby podle § 18 odst. 2 písm. b) o.z. Víc než členská základna je důležitá věcná stránka. To se projevuje v hlavních definičních znacích, kterými jsou majetek a dosahování obecně prospěšných cílů.⁹⁰ Podle n.o.z. může být účel nadace veřejně prospěšný a tedy podporující obecné blaho i dobročinný, pokud též podporuje určitý okruh osob. Nutno podotknout, že n.o.z. obsahuje komplexní úpravu nadací přibližně ve stovce paragrafů.

V souvislosti s formou závěti je stěžejní § 3 odst. 1 o zřízení nadace, jež vyžaduje pro pořízení nadační listiny notářský zápis. Je tomu tak z důvodu náročné formální a obsahové stránky. Jednak musí být dodržen § 3 odst. 3 z.o nadacích, který vyjmenovává podstatné náležitosti, bez nichž by ke zřízení nadace nedošlo, a závět' by byla v této části absolutně neplatná. K tomu musí notář dodržet samozřejmě ustanovení § 63 n.ř., týkající se obsahu každého notářského zápisu.

Nadace vzniká až dnem zápisu do nadačního rejstříku vedeném rejstříkovým soudem. Jelikož návrh na zápis do rejstříku podává vykonavatel závěti po nabytí právní moci usnesení o dědictví, je třeba počítat s časovou prodlevou, než nadace získá způsobilost nabývat práva a povinnosti. To do jisté míry nekoresponduje se zásadou, že se dědictví nabývá již smrtí zůstavitele (§ 460 o.z.). Taková situace připomíná závět', v níž zůstavitel ustanovil jako dědice nascitura. Tato počatá, avšak dosud nenarozená fyzická osoba se může stát dědicem za předpokladu, že se narodí živá. Per analogiam lze uvažovat i u právnické osoby. Dojde-li u zřízené nadace i k jejímu vzniku, může tímto okamžikem nabýt dědictví zpětně ke dni smrti zůstavitele.⁹¹ Nevznikne-li nadace (například je hodnota majetku zůstavitele nižší než zákonem stanovených 500 000 Kč), je vykonavatel závěti povinen bez zbytečného odkladu vydat dědictví

⁸⁹ KNAPPOVÁ, Marta, a kol. *Občanské právo hmotné 1*, 4. vydání. Praha: Wolter Kluwer ČR, 2005. s. 212 – 214.

⁹⁰ Nadace podle českého práva musí tedy sledovat nějaký veřejný zájem, na rozdíl např. od Rakouska a Německa, kde jsou přípustné i cíle soukromé.

⁹¹ MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011. s. 80.

oprávněným dědicům. Nadace může být povolána jako univerzální dědic nebo jen jako dědic k určitému podílu a stejně jako každý jiný dědic odpovídá i za dluhy zůstavitele do výše ceny nabytého dědictví.⁹²

3.2 Privilegované závěti

V souvislosti s rekodifikací se do našeho soukromoprávního kodexu vrací možnost pořízení závěti s úlevami, která byla od roku 1950 zrušena. Neznamená to, že by nebylo vůbec možné závěť ve stavu tísně pořídit, musela však být dodržena veškerá kogentní ustanovení. N.o.z. se privilegovaným testamentům věnuje v § 1542 - § 1549, kde upravuje ústní formu závěti v případech nenadálých událostí ohrožujících život, pro obdobné mimořádné stavy nouze poslouží závěť písemná před starostou, počítá i se závětí pořízenou na palubě lodi či letadla a není opomenuta ani vojenská závěť.

Znovu zavedení těchto testamentů lze hodnotit jedinečně pozitivně, neboť dosud bylo prakticky neuskutečnitelné v urgentních situacích projevit svou poslední vůli, kterou klade nová právní na prvním místě. Na druhou stranu nelze popřít fakt, že privilegované závěti nemusí vždy působit věrohodně a zpočátku bylo jejich znovuzavedení vystaveno odporu.⁹³ Už z textu zákona vyplývá, že jsou pořizovány s úlevami, a tudíž se neklade takový důraz na formální náležitosti. Přesto osoby, před nimiž bude nově možné závěť pořídit, budou jistě o své nové pravomoci řádně poučeny a k pochybením formálního rázu by mělo docházet minimálně. Dodržení realizace poslední vůle je zaručeno i nutnou přítomností svědků, když u ústní závěti musí být přítomni dokonce všichni tři současně. V ostatních případech postačí dva. Při vypracovávání návrhu n.o.z. se zakomponování závětí s úlevami očekávalo i s ohledem na zakotvení mnoha různými civilními kodexy, návod poskytla i naše úprava o.z.o. v předválečném znění.⁹⁴

3.2.1 Závěť v případech nenadálých událostí ohrožujících život

Tento typ závěti lze pořídit v případě nějakého obecného nebezpečí, přírodní katastrofy či v době expanze nakažlivé nemoci, pro něž je příznačné bezprostřední ohrožení života lidí. N.o.z. v § 1542 takové oblasti obecně charakterizuje jako místo, kde je běžný společenský styk

---

⁹² MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007. s. 74.

⁹³ TLÁŠKOVÁ, Šárka. Aktuálně k návrhu nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích. *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 2, s. 5.

⁹⁴ Vzhledem k rozsáhlosti celé materie odkazují blíže k příkladům jednotlivých zahraničních regulací a historických souvislostí na důvodovou zprávu k n.o.z. a na článek K. Eliáše: ELIÁŠ, Karel. Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2009, roč. 15, č. 9, s. 41 – 45.

ochromen v důsledku mimořádné události a člověk nemá možnost pořídit závěť v jiné formě než s potřebnými úlevami. Existují dvě varianty, jedna ústní a druhá písemná za součinnosti starosty.

U pořízení soukromé závěti v ústní podobě zákon předepisuje přítomnost alespoň tří svědků. Je ovšem pamatováno i na situaci, kdy není technicky možné zůstavitelovu poslední vůli sepsat a vtělit jí písemnou podobu. U řízení o dědictví bude potom hrát klíčovou roli výslech těchto svědků. Měli by sice všichni vypovídat shodně, nicméně je zde určité riziko, že si třeba vše pořádně nezapamatovali. V horším případě by mohlo dojít ke zneužití, kdyby svědkové společně změnili poslední vůli v něčí prospěch. Proto lze důrazně doporučit, aby byl projev poslední vůle zůstavitele v co nejkratší době zaznamenán, aby později nevznikaly pochybnosti. Ústní forma testamentu je samozřejmě vítána z hlediska nízké formální náročnosti, přesto bude pro zůstavitele patrně těžké sehnat v době vážného ohrožení života tři spolehlivé osoby, kterým by mohl svou poslední vůli svěřit, když bude mít každý v širokém okolí svých starostí dost. Navíc si pravděpodobně u žádné vybrané osoby nemůže být nikdo jist, že stav nebezpečí přežijí. Úmrtí byť i jednoho ze svědků by způsobilo neplatnost závěti.

Proto lze raději doporučit pořídit privilegovanou závěť veřejnou listinou podle § 1543 n.o.z., má-li zůstavitel možnost obrátit se na starostu obce nebo jinou pověřenou osobu disponující obdobnými pravomocemi, na jejímž území se momentálně nachází. Musí být splněna podmínka, že zůstavitel neměl před smrtí příležitost obrátit se na notáře. U celého úkonu musí být kromě starosty přítomni dva svědkové, nikoli však současně jako v předchozím případě. I když byl tento požadavek vypuštěn, realita si jej přesto dle mého prosadí. Bude to zejména v zájmu samotného starosty, aby byl šetřen drahocenný čas v mimořádné situaci a nemusel tak absolvovat celý proces s každým svědkem zvlášť. Poté, co starosta zůstaviteli záznam před svědky přečetl a po prohlášení zůstavitele, že v něm zazněla jeho pravá vůle, starosta a oba svědkové listinu podepíší. Podpis zůstavitele přitom zákon nevyžaduje (a contrario § 1547 odst. 1 n.o.z.). Po dokončení celého úkonu je na obci, aby bez zbytečného odkladu zařídila úschovu závěti u notáře.

Nicméně v reálu nelze ani u starosty jako veřejného činitele a zástupce obce očekávat přílišnou ochotu a součinnost při sepisování závěti. Má sice za úkol pečovat o potřeby svých občanů, avšak v době smrtelného nebezpečí lze předpokládat, že bude mít na starost řešení mnohem vážnějších problémů dotýkajících se celého území obce. Sama důvodová zpráva uvádí, že starosta ani velitel lodi či letadla (o nichž bude vzápětí pojednáno) nemají povinnost vyhovět zůstaviteli, neboť v mimořádných situacích pravděpodobně upřednostní jejich jiné úkoly. I přes výše uvedené možnost pořízení závěti před starostou a dvěma svědky nezůstává pouze v teoretické rovině. Prakticky se uplatní spíše v menších obcích.

3.2.2 Závět' pořízená na palubě lodi nebo letadla

Obdobná konstrukce jako u závěti před starostou platí i pro závěti podle § 1544 n.o.z. pořizované na palubě námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky nebo letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice. Zůstavitel může projevit svou poslední vůli v průběhu cesty před velitelem lodi nebo letadla, který je v běžné mluvě označován jako kapitán, postačí však zástupce lodi⁹⁵ nebo letadla.⁹⁶ Nadto je při úkonu vyžadována přítomnost dvou svědků, kteří musí závět' podepsat, netřeba však současně. Velitel před připojením svého podpisu záznam zůstaviteli přečte a zůstavitel se následně vyjádří, zda s ním souhlasí (§ 1547 odst. 1 n.o.z.).

V hypotetické rovině lze uvažovat nad pořizováním takové závěti v případě nevyhnutelného leteckého neštěstí či na potápějící se lodi, kdy však bude kapitán zcela jistě zaneprázdněn záchrannými akcemi. Právní úprava má dopadat zejména na ty, které v průběhu plavby či letu zastihne nečekaná choroba nebo pro má jiný vážný důvod. Zůstavitel bude přesto odmítnut vždy, pokud by jeho požadavek jakkoli bránil v péči o bezpečnost plavby nebo letu. N.o.z. v § 1544 odst. 1 i.f. stanoví, že pro tento privilegovaný testament má existovat vážný důvod, nicméně jeho absence nezpůsobí neplatnost závěti. Je na místě poukázat na neodůvodněnou nerovnost ve srovnání s § 1543, když u závěti pořizované před starostou žádný takový dodatek nenajdeme. Z toho by se dalo a contrario usuzovat, že zákonodárce měl v úmyslu stanovit pro závět' před starostou přísnější podmínky než před velitelem letadla či lodi, když u prvně jmenované musí existovat určitá tíseň a u druhých jí není třeba.⁹⁷ Na druhou stranu se lze na vzniklou legislativní nedokonalost dívat jako na pouhé opomnění.

Ustanovení § 1544 odst. 2 n.o.z. zajišťuje především technickou proveditelnost závěti. U námořního plavidla se poslední vůle zaznamenává do lodního deníku, který je sám o sobě spolu s ostatními listinnými doklady námořního plavidla považován za veřejnou listinu (§ 25 odst. 3 zákona č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě ve znění pozdějších předpisů). To však nestačí, neboť ihned po příplutí námořního plavidla do přístavu je závět' předána nejbližšímu zastupitelskému úřadu České republiky, případně orgánu veřejné moci, u něhož je loď zapsána v námořním rejstříku. Paralelně i při letu platí, že závět' bude zaznamenána v palubním deníku a předána bez zbytečného odkladu zastupitelskému úřadu České republiky, u něhož je letadlo zapsáno

⁹⁵ Zástupcem velitele lodi se mohou stát důstojníci na velitelské úrovni, mezi které se řadí podle § 28 odst. 3 písm. a) zákona č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě ve znění pozdějších předpisů první palubní důstojník, první strojní důstojník a druhý strojní důstojník.

⁹⁶ Letovou posádku tvoří podle vyhlášky č. 466/2006 Sb., o bezpečnosti letové normě ve znění pozdějších předpisů, která provádí zákon. č. 47/1997 Sb., o civilním letectví, pilot, palubní technik a letecký navigátor, určený do služby v letadle během doby letu. Zástupcem kapitána bude zpravidla kopilot.

⁹⁷ KARHANOVÁ, Martina. Závět' v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 5, s. 162.

v leteckém rejstříku, který je veden Úřadem pro civilní letectví. Místně příslušný zastupitelský úřad je ten, nacházející se nejbližší místu, kde letadlo přistálo v zahraničí. Konečně musí úřad předat závěť notáři do úschovy v souladu s § 1546 n.o.z. Vyhotovená listina se při splnění všech náležitostí potom považuje za veřejnou listinu, neboť je velitelům lodí a letadla svěřena také určitá míra úřední a nařizovací pravomoci.⁹⁸ U velitele lodí o tom například svědčí jeho oprávnění provést v případě naléhavého zájmu vidimaci a legalizaci (§ 35 podle § 2 zákona č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě ve znění pozdějších předpisů), které je jinak svěřeno notářům (§ 72 n.ř.).

Lze očekávat, že mnohem čtenější bude závěť pořizovaná na palubě letadla, neboť Česká republika není přímořský stát a v současné době není ani žádné námořní plavidlo zaregistrováno v námořním rejstříku vedeném Námořním úřadem, jehož funkci plní Ministerstvo dopravy.

3.2.3 Vojská závěť

Další mimořádnou situací, za které bude možné pořídit závěť, je ozbrojený konflikt a jiné vojenské operace. Zavedení tohoto typu závěti lze hodnotit jedinečně pozitivně, neboť v současné době se vojáci Armády České republiky účastní několika zahraničních vojenských operací. Pod záštitou Severoatlantické aliance se stovky českých vojáků účastní operací v Afghánistánu⁹⁹ a několik vojáků stále zůstává v Kosovu, další vojáci se nachází v Somálsku, v Bosně a Hercegovině v rámci operací Evropské unie a na základě žádosti Egypta a mezinárodního společenství působí na Sinaji tři důstojníci Armády České republiky.¹⁰⁰

Možnost pořízení vojenské závěti se dle § 1545 n.o.z. nevztahuje pouze na profesionální vojáky, ale i na jiné osoby náležející k ozbrojeným silám, zejména civilní experti a odborníci vybraní Ministerstvem zahraničních věcí. Ačkoliv se věkový průměr vyslaných vojáků pohybuje kolem 30 let, neměli by nechávat nic náhodě a před nasazením do vojenské operace by neměli zapomenout pořídit závěť. Neučiní-li tak, nová úprava jim nabízí projevení poslední vůle před velitelem nebo nadřízeným, jehož hodnost je alespoň důstojník.¹⁰¹ Když bude mít voják možnost dostavit se k notáři, a přesto dá přednost pořízení vojenské závěti, měl by velitel sepsání

⁹⁸ U velitele letadla je tato pravomoc výslovně stanovena v § 54 zákona č. 49/1997 Sb., o civilním letectví ve znění pozdějších předpisů tak, že velitel odpovídá celkově za bezpečné provedení letu. K tomu mu slouží pravomoc ukládat všem osobám přítomným na palubě letadla příkazy, které jsou povinny je splnit.

⁹⁹ Zajímavá jsou konkrétní čísla afghánské mise ISAF (International Security Assistance Force). K únoru 2012 sloužilo na různých základnách celkem 489 českých vojáků. Z toho 293 nasazených v provincii Lógar zde bude působit do srpna 2012 a další stovce osob nacházející se v oblasti Nangarhár končí doba nasazení v červnu 2012.

¹⁰⁰ Velitelé zahraničních operací, ve kterých působí čeští vojáci (leden 2012). [online]. mise.army.cz, 1. 1. 2012 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/aktualni-mise/velitele/velitele-zahranicnich-operaci--ve-kterych-pusobi-cesti-vojaci-leden-2012-63940/>.

¹⁰¹ Podle § 7 odst. 2 písm. d), e), f) zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání ve znění pozdějších předpisů tomuto kritériu vyhovují hodnosti poručík, nadporučík, kapitán (nižší důstojníci) a major, podplukovník a plukovník (vyšší důstojníci). Nejvýše postavený je hodnostní sbor generálové, kam se řadí brigádní generál, generálmajor, generálporučík a armádní generál.

odmítnout. Neučiní-li tak, nelze jeho pochybení přičítat k tíži zůstavitele a závěť bude přesto platná.

Tradičním požadavkem je opět přítomnost dvou svědků, kteří se musí na listinu spolu s velitelem podepsat. Nesmí samozřejmě chybět ani přečtení záznamu v přítomnosti dvou svědků a prohlášení zůstavitele, že je v něm obsažena jeho skutečná vůle. Ani zde nic nebrání provedení úkonu s každým svědkem zvlášť. Veliteli, respektive tomu, kdo závěť sepsal, ustanovení § 1545 n.o.z. odst. 2 ukládá povinnost odevzdat bez zbytečného odkladu veliteli nadřízeného velitelství, odkud se musí dále neprodleně předat Ministerstvu obrany České republiky. Nakonec se musí závěť bez zbytečného odkladu dostat do rukou notáře, aby zajistil její úschovu v souladu s § 102 n.ř.

3.2.4 Společná ustanovení

Jak již bylo několikrát naznačeno, privilegovaná závěť je osvobozena od některých formalit, které jsou u jiných forem závěti bezvýhradně vyžadovány. Úlevy se objevují hned v několika ohledech. Obzvláště velké novum je shledávání v pořízení závěti v ústní formě. U dalších typů závětí není vyžadován podpis zůstavitele a kromě ústní závěti není vyžadována ani přítomnost obou svědků současně. S tím související úlevou, která se u dosud platných forem nevyskytuje, je větší míra tolerance u osoby svědka. Postačí u nich totiž dosažení patnáctého roku věku (původní návrh n.o.z. obsahoval věkovou hranici dokonce jen čtrnácti let) a nemusí být plně svéprávní. Funkci svědka mohou zastat tedy i osoby omezené ve svéprávnosti avšak za předpokladu, že jsou s to věrohodně popsat skutečnosti významné pro platnost závěti.

Zákon v § 1547 odst. 2 uvádí, že porušení některých předepsaných formalit nezpůsobí neplatnost závěti, pokud není pochyb o tom, že předmětná listina obsahuje zůstavitelovu poslední vůli. To, že listina nesplňuje všechny zákonem stanovené náležitosti, má však závažné důsledky. Daný záznam totiž nebude možné považovat za veřejnou listinu, čímž klesá její důkazní síla. Při poměrování, zda je to které formální pochybení natolik závažné, aby způsobilo neplatnost privilegované závěti, bude pravděpodobně brán zřetel na celkový charakter mimořádně vzniklé události. Předmětem zkoumání zajisté bude, zda zůstavitel neměl možnost pořídit závěť jinou formou.

Velmi důležité ustanovení, které by v žádném případě nemělo ujít zůstavitelově pozornosti, je zařazeno na konec pododdílu upravujícího privilegované závěti. Je v něm stanovena doba platnosti závěti (§ 1549 n.o.z.). Vzhledem k tomu, že je závěť pořizována s úlevami a za neobvyklých podmínek, je na místě, aby byla časově omezena její platnost. Jelikož jsou nejmenší nároky kladeny na ústní formu závěti, vztahuje se na ni nejkratší doba platnosti, a to

pouze dva týdny. U ostatních závětí je vzhledem k obligatorní přítomnosti starosty, kapitána lodi či letadla nastavena lhůta tři měsíce, počítaná vždy ode dne pořízení závěti. Pokud tedy zůstavitel přežije nepříznivé nečekané okolnosti, za nichž poslední vůli s úlevami pořídil, pozbývá po krátké době daná závěť platnosti. Tato subjektivní dvoutýdenní nebo tříměsíční lhůta nicméně nepočne vůbec běžet, případně se její běh pozastaví, nemá-li zůstavitel nadále možnost poříditi závěť notářským zápisem, přestože stav nouze již pominul. Je zajímavé, že zákon zde spojuje podmínku běhu lhůty pouze s formou veřejné listiny. Ve vyhotovení klasické holografní nebo allografní formy závěti zůstaviteli po odpadnutí stavu nouze zpravidla nic nebrání, a proto může nastat situace, kdy zůstavitel pořídí závěť soukromého typu ještě v době platnosti privilegované závěti. V tom případě se uplatní obecné pravidlo, že pozdější závěť ruší závěť dřívější. V případě, že zůstavitel po uplynutí doby platnosti novou závěť nepořídí, obnovuje se platnost jeho závěti předchozí (per analogiam § 1580 n.o.z. o zrušení závěti). Není-li žádná dřívější, nelze na již neplatnou privilegovanou závěť brát zřetel a v případě úmrtí se postupuje dle intestátní posloupnosti. Účelem omezené doby platnosti je mimo jiné i poučení, aby člověk nenechával nic náhodě a co nejvíce přemýšlel do budoucna. Jakékoli nehody nelze předvídat, a proto není důvod pořízení pro případ smrti odkládat.

4 Závěr

O důležitosti závěti svědčí její existence v každé právní regulaci už od dávných dob římských. Postupem času se stal nejučinnější volbou zůstavitele, jíž může ovlivnit přechod všeho, co po sobě zanechal, na osoby, které sám podle vlastních představ určí. Je pravdou, že kdyby tak neučinil, zákon pro tyto případy stanovuje přesná pravidla, avšak pamatuje výhradně na rodinné příslušníky, nanejvýše zohledňuje spolužijící osoby, které pečovaly o společnou domácnost zůstavitele po dobu alespoň jednoho roku do smrti zůstavitele, nebo na něj byli odkázáni výživou. Zákonná ustanovení však nedopadají na ty, kteří mohou pro zůstavitele znamenat někdy mnohem víc než někteří příbuzní. Napadá mě především jeho druh/družka, pěstouni, přátelé, známí či sousedé. Pro tyto případy se jeví institut závěti nejvhodnějším a prakticky jediným řešením, jak zajistit, aby se stali dědici alespoň části majetku. Testovací volnost zůstavitele je ex lege omezena pouze co se týče ochrany neopominutelných dědiců, neboť s ohledem na zásadu familiarizace, na základě níž má zanechaný majetek zůstat v rodinném kruhu, musí potomkům připadnout alespoň určitá část dědictví.

V průběhu vývoje právní úpravy se na autonomii vůle zůstavitele kladl rozdílný důraz. Markantní změnu lze pozorovat od roku 1950, kdy se do popředí dostala zákonná posloupnost a testovací svoboda neměla velké šance se uplatnit. Více se hledělo na posílení vzájemných vztahů v rodině.¹⁰² Je pozoruhodné, že ačkoli doba, kdy lidé neměli vůbec možnost vyjádřit svobodně svou vůli, je dávno pryč, dnes tato možnost není dostatečně využívána i přes její jasnou preferenci. K sepsání nejjednodušší formy závěti zůstavitel nepotřebuje přehnaně odborné znalosti, měl by hlavně dbát o co nejuvěstivější sepsání závěti odpovídající co nejvíce jeho vůli. Tyto své myšlenkové pochody by měl vtělit do listiny tak, aby nedocházelo k jakýmkoli pozdějším dohadům. Velmi důležité je co nejdetailnější označení dědice v závěti, aby nemohl být s nikým zaměněn. Přestože zákon tomuto nijak nevěnuje pozornost, nelze nabýt dojmu, že na tom nezáleží. Pořizovatel musí dědice v závěti určit tak, aby se dalo přesně zjistit, komu má majetek po jeho smrti připadnout. Pozor by si měl dát přinejmenším na rozdíl mezi dětmi a potomky. Tolerují se samozřejmě překlepy v psaní a číslech, není-li o zůstavitelově vůli pochyb. Sama jsem se mohla přesvědčit o častém používání nesprávných slovních formulací (např. „osobě X odkazují...“, přičemž odkaz není v dnešním právním řádu zakotven). Odráží se to v interpretaci zohledňující spíše obsah slov než jejich doslovný gramatický význam.

Vedle samotného textu listiny je na místě v případě jakýchkoli nejasností zkoumat všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení dědiců učiněn. Toto pravidlo se stalo již součástí

---

¹⁰² BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925 – 2001. Zákony s poznámkami*. Praha: C. H. Beck, 2001. s. 105.

n.o.z., jehož § 1494 n. vybízí k výkladu použitých slov podle jejich obecného významu, ledaže se prokáže, že si je zůstavitel navykl spojovat s určitými zvláštními výrazy pouze jemu vlastními. Důvodová zpráva k tomu dodává, že nelze vykládat závěť podle toho, jak se jeví dědicům, nicméně jsou to zpravidla právě oni, kdo soudnímu komisaři objasňují okolnosti, za kterých byla závěť sepsána. K interpretaci mohou posloužit i různé listiny, na které zůstavitel v posledním pořízení odkázal.

Kdybych měla celkově zhodnotit právní úpravu závěti současného o.z., její kvalita není na dobré úrovni. Svědčí o tom i radikální změny provedené v n.o.z., který spoustu nedostatků napravil jednak změnou jednotlivých ustanovení, zakotvení nových institutů dědického práva či výslovnou úpravou dosud nekodifikovaných pravidel. Dá se říct, že nebyl převzat jediný paragraf současného o.z. a nové formulace se snaží být jasnější pro širší okruh osob.

Změny nejsou tak markantní u úpravy forem závěti, kde princip zůstává povětšinou stejný, pozitivně lze hodnotit větší přehlednost a srozumitelnost. Uživatel nebude muset složitě hledat souvislosti v ostatních ustanoveních, zde nalezne vše důležité k dodržení formy pohromadě. Systematiku n.o.z. jsem užila i ve své práci při rozdělení na dvě hlavní části, a to na závěti pořízené soukromou a veřejnou listinou. U jednotlivých podkapitol nebylo možné dodržet jednotnou strukturu u každé formy (např. vyhotovení, svědkové, podpis, datum), a proto nese každá podkapitola jiný název a její délka odráží důležitost toho kterého prvku. Pokud se jevila některá část nadbytečná z důvodu vysvětlení na jiném místě, vždy je na příslušnou část odkazováno. Kromě toho stojí za vysvětlení práce s novou právní úpravou n.o.z., na kterou poukazuji jen v případě zásadních změn a odlišností. Při používání historických a zahraničních pramenů jsem zvolila dvojí způsob zpracování. U závěti allografického typu jsem pro tuto materii vyčlenila samostatnou podkapitolu, v ostatních případech mi připadalo vhodnější a důraznější srovnat určité partie hned vedle současné právní úpravy (comparatum), čímž více vynikly rozdíly. Jak jsem již v úvodu avizovala, nevybrala jsem si jako comparandum zahraniční úpravu jen jedné nebo několika vybraných zemí, ale snažila jsem se průřezově vyzdvihnout spíše zajímavosti více evropských zemí.

Mé zhodnocení právní úpravy jednotlivých forem závěti lze vyčíst už ze samotného textu, ale kdybych to měla závěrem pohromadě ještě stručně shrnout, uvedla bych následující. Mohlo by se zdát, že u té nejjednodušší formy posledního pořízení, kterou je holografní závěť, není velice prostor pro nějaké debaty. Opak je ovšem pravdou. Současný zákon ji odbývá pouze jedinou holou větou a zůstavitel nesmí zapomenout ani na obecné ustanovení vyžadující datum, kdy došlo k podpisu závěti. Taková zdánlivě banální maličkost totiž okamžitě způsobí neplatnost celého právního úkonu. Závěť, obecně známá jako allografní, činí při pořizování také nemalé

obtíže způsobené požadavkem přítomnosti několika dalších osob. To, že zůstavitel není schopen pořídit závět' vlastnoruční, se odráží ve zpřísněných nárocích. Je potom nutné uvažovat nad tím, zda je potřebný pisatel či postačí vyhotovitel závěti, pozor je třeba si dát na dodržení způsobilosti u svědků, předčitatelů a dalších účastníků úkonu.

Pokud chce mít zůstavitel jistotu bezchybného pořízení poslední vůle, jeví se jako ideální varianta sepsání závěti notářským zápisem, který požívá vážnosti veřejné listiny, a nedá se tudíž snadno napadnout žalobou pro neplatnost. Odborná právní pomoc je tak zárukou, že testament splňuje všechny podstatné náležitosti. Mnohé lidi mohou odradit finanční náklady s tím spojené, avšak stačí si uvědomit, jak se jim taková malá úspora může vymstít ve srovnání s tím, o jak vysoce hodnotném majetku mohou pořídit nesprávně. Potom by se například jejich nemovitost mohla dostat do rukou úplně odlišným dědicům, než si přáli. Některé osoby však na výběr nemají a závět' musí pořídit notářským zápisem, ať chtějí nebo ne. K takovým případům však dochází v praxi zřídka. Celkově notáři vyhotoví za rok poměrně malé množství závětí, z nichž většinu tvoří vlastně listina o vydědění. Jak moc budou využívány nově zakotvené závěti s úlevami, se teprve v budoucnu ukáže, nicméně už teď lze jejich právní zakotvení hodnotit kladně. Nikdy člověk neví, do jaké situace se dostane a tento institut dovolí vyslovit poslední vůli i za mimořádných okolností. Přeživší zůstavitel však nesmí zapomenout na pojistku spočívající v omezené platnosti takové závěti.

Závět' hraje svou úlohu také v mezinárodním měřítku. Již v roce 1961 byla uzavřena Haagská úmluva o kolizích právních norem týkajících se formy stanovení závěti. Tehdejší Československo se však participovalo až na Úmluvě o formě mezinárodní závěti uzavřené 26. 10. 1973 ve Washingtonu.¹⁰³ Jejím předmětem se stalo jednotné hmotné právo pro formu závěti, v níž je účasten mezinárodní prvek. Základním požadavkem plynoucím z uvedené Úmluvy je obligatorní písemná forma. V přítomnosti dvou svědků a osoby oprávněné jednat v souvislosti s mezinárodní závětí (zpravidla notář) musí zůstavitel prohlásit, že v dokumentu je obsažena jeho vůle a že zná jejich obsah. Všechny tyto osoby včetně zůstavitele se musí na listinu podepsat.

Závět' nezůstala pozadu ani na komunitární úrovni, když Komise Evropské unie vydala v roce 2005 tzv. Zelenou knihu Dědictví a Závětí, do níž shrnula stanoviska členských států k určitému aktuálnímu problému otevírající veřejné diskuze a napomáhající k zaplňování mezer v dědickém právu. Zelená kniha Dědictví a Závětí se skládá z více částí pokrývající širokou oblast, do níž spadají především procesní pravidla.¹⁰⁴ Naznačeným cílem, který je momentálně velmi vzdálený, je vytvoření Evropské závěti, podle níž by mohl každý občan Evropské unie pořídit poslední vůli stejně. Evropský hospodářský a sociální výbor k Zelené knize Dědictví

¹⁰³ Vytvořené mezinárodní organizací The International Institute for the Unification of Private Law (UNIDRIOT).

¹⁰⁴ SVOBODA, Jiří. Zelená kniha Dědictví a Závětí. *Ad Notam*, 2005, roč. 11, č. 3., s. 98 – 197.

a Závětí vydal své stanovisko,¹⁰⁵ v němž vyjádřil své úvahy o prozatímní nereálnosti vytvoření jednotného hmotného práva, které by platilo ve všech zemích Evropské unie stejně. Současný stav může vést pouze k harmonizaci a postupnému přibližování právní úpravy evropských zemí, neboť převládají značné rozdíly mezi tolika právními řády.

Abych se vyhnula plagiariismu, uváděla jsem všude nejen citace na různé právní publikace, ale taktéž na konkrétní ustanovení zákona, ze kterého byla informace čerpána. Významnou se podle očekávání ukázala rozhodovací praxe soudů, která se v mnoha nejasnostech ukázala stěžejní pro řešení mnoha právních problémů. Neušly mi ani občas diametrálně odlišné názory akademických pracovníků. Jejich rozdílné pohledy na věc mi pomohly v naplnění mého cíle práce, kterým bylo kromě rozboru právní úpravy forem závěti i zhodnocení problémových partií, které jsem často podrobila kritice, a následně nastínila řešení spočívající buď v příklonění se k některému z nich anebo vyjádření svých subjektivních představ.

I přes výše uvedené výhody, které pořízení poslední vůle nabízí, převážná většina osob různých věkových kategorií nemívá sepsanou závět'. Mnozí si neuvědomují, že testamentární posloupnost dle platné závěti má vždy přednost před tou zákonnou. Nezbývá než doufat, že se situace po nabytí účinnosti n.o.z. změní k lepšímu.

---

¹⁰⁵ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru 2005/65 ze dne 26. 10. 2005 k Zelené knize o Dědictví a Závětích, Úř. věst. C 28, s. 1-5.

Poslední vůle.

Já níže psaný František Křivda, domkář č. 102. ve Kletinách ustanovuji pro případ své smrti pro praleh úřazení, při zdravém rozumu jak následuje:

I. Dědicem svého veškerého jmění ustanovuji svého bratra Karla Křivdu.

II. Dvou manželku Františku Křivdovou vylučuji z dědictví, jelikož mne brzy po rozdělení zlomyslně opustila a po celý čas, zloběte v době mé nemoci se o mne nestarala.

III. Má matka, Snejka Křivdová má na mém domku č. 102. ve Kletinách knihovně zajištěnou Poživotnou výměnu a jest započtená; kdyby však svůj povinný podíl žádala, nechtě se jí z mého jmění vyplácet.

Mé jmění sestává z domku č. 102. ve Kletinách, na němž rázne pro právu zbytek kupní ceny 700 Kč pro Františka Konečka a výměna matky; dalších dluhů nemám. Toto jest má poslední vůle, kteráž mně ve přítomnosti tří dožadovaných svědků přečtena byla a ponevadž tento spis mé vůli úplně

Příloha č. 2: Závěť osoby nevidomé

POSLEDNÍ DOBRÁ VŮLE SLEPÉ
JULIE FRIDRICHOVÉ,
CHCI/ ABY TEPRV PO MĚM SKO-
NU LUDMILA HOLÁŘOVÁ NYNÍ
SVOBODNĚ V ST. MĚSTĚ Č. 440,
PŘEVZALA VŠELIKOU MOJI MO-
HOVITOSTI - TO JEST DOMEK
V ST. MĚSTĚ Č. 441. SE VŠÍ
PŘÍSLUŠNOSTI/ TO JEST VŠELI-
KÁ OHRADA ČI OBRUBA A NA
STRANĚ SEVERNÍ HRÁZA TRÁ-
VOU POROSTLÁ. JMENOVANĚ
LUDMILA HOLÁŘOVÁ PŘEVEZME
TEŽ VŠELIKÉ VĚCI/ KTERÉ SE
V DOMKU NÁLEZAJÍ OD HŘEBÍKA
POČÍNAJE. JEN TISKACÍ SLEPE-
CKÝ STROJ A BRAJLOVOU TA-
BULKU DOPORUČIT SLEPECKÉMU
ÚSTAVU V PRAZE.

TOTO VŠECKO JSEM SAMA VLA-
STNORUČNĚ NATISKLA A SVÝM
JMÉNEM OZNAČILA.

JULIE FRIDRICHOVÁ SLEPÁ VE
ST. MĚSTĚ Č. 44.

2/3. Uh. Bratři, dne 1. srpna 1947.

J. F. L. Lij. gna.
mam' pudy Julie Fridricho.
už jsi us připsal
Eugen Škula
jivně videt pol. síle

Martha Kéasová, svědkyně pol. síle.

Martha Škulová, svědkyně pol. síle

Příloha č. 3: Notářská forma závěti

Číslo jednací:.....6.063.-

Strana první, -

NOTÁŘSKÝ SPIS.

Snímek.

Předemne J.U.Dra Alexandra T o b k a , notáře se síd -
lem úředním v Uherském Hradišti, v mé notářské kanceláři v domě
čp.441 v Uherském Hradišti, předstoupila mně osobně známá paní
Filoména S k u p i n o v á , rozená M a r e č k o v á , dom-
kařka v Boršicích u Buchlovic čp.307, jež jest slepá, dále mně -
osobně známí svědkové úkonu, dožádání paní Filoménu S k u p i -
n o v o u za svědky posledního pořízení a sice pání : -----
a.) pan Bernard Ž á k , stolařský pomocník v Nedakonicích čp.
264, a -----
b.) pan Kašpar M a l i n a , rolník v Popovicích čp.19, -----
a paní Filoména S k u p i n o v á prohlásila přede mnou a v
nepřetržitě přítomnosti obou svědků svou -----
----- p o s l e d n í v ů l i -----
takto : -----

Strana druhá.-

--- Především zrušuji veškerá poslední pořízení, jež ---

Strana druhá.-

jsem až do dnešního dne v jakékoli formě učinila a zejména svou
poslední vůli ve spise notářském ze dne 1.června 1935,č.j.2.145.

--- Pro případ své smrti ustanovuji po dobré rozvaze bez ja -
kéhokoli nátlaku,tedy o vůli svobodné,dobře sobě vědoma právní-
ho významu tohoto jednání, za universální dědičku veškerého -
svého majetku v čemkoli záležejícího at movitého i nemovitého,
svou dceru Annu S k u p i n o v o u , bytem v Boršicích u -
Buchlovic čp.307. ---

--- Na to byl tento spis notářský jedním svědkem úkonu panem
Bernardem Ž á k e m přede mnou notářem a před druhým svěd -
kem úkonu,který současně nahlížel do spisu,paní Filoméně Sku -
pinové přečten, jež prohlásila, že se spis srovnává s její vů -
lí a obsahuje její poslední vůli, načež se v něm přede mnou a
svědky spolu s nimi podepsala. ---

--- Svědkové poslední vůle byli přítomni,když paní Filoména -
S k u p i n o v á učinila svůj projev o tom,co se má do spisu
pojatí, jakož i když se spis předčítal v celém svém obsahu a
byl paní Filoménou Skupinovou schválen. ---

--- Dáno v Uherském Hradišti dne sedmého listopadu,roku tisící -
ho devíti stého třicátého devátého. ---

Poplatky:

Honorář za práci 70.-- K	--- Filoména Skupinova v.r. ---
psaní..... 5.-- K	--- Bernard Žák svědek poslední vů -
kolek..... 8.-- K	--- le v.r. ---
<u>Celkem..... 83.-- K</u>	--- Kašpar Malina svědek poslední -
	--- vůle v.r. ---

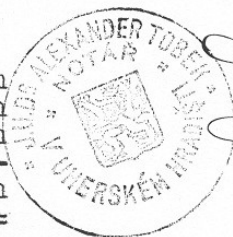
--- L.S. Dr Alexander T o b e k , notář v.r. ---

Strana třetí.-

--- Tento první snímek notářského spisu určený paní Filoméne S k u p i n o v é , rozené M a r e č k o v é , domkařce v - Borsčicích u Buchlovic čp.307, úplně souhlasí s prvopisem na - jednom archu napsaným, kolkem za 8 K opatřeným a v mých úřed- ních spisech pod číslem jednacím 6.063 založeným. V Uherském Hradišti, dne sedmého listopadu, roku tisícího devíti stého - třicátého devátého. -----

Poplatky:

Ověření.....	6 K --h
psaní.....	7 K 50h
kolek.....	3 K --h
<u>Celkem.....</u>	<u>16 K 50h</u>

Alexander Tobeck
Notar

Stav a obsah poslední vůle zjištěn protokolem ze dne 26.listopadu 1964.

Státní notářství v Uh.Hradišti,
dne 26.listopadu 1964 .

Frh
notářský tajemník

Seznam použité literatury

1. Monografie a komentáře

1. BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 301 s.
2. BÍLEK, Petr, ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925 – 2001. Zákony s poznámkami*. Praha: C. H. Beck, 2001. 507 s.
3. BÍLEK, Petr a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví: Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010. 1120 s.
4. ELIÁŠ, Karel. *Občanský zákoník: velký akademický komentář - 1. díl*. Praha : Linde, 2008. 1391 s.
5. FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006. 494 s.
6. KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995. 1120 s.
7. KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika*. Praha: Vydavatel'ské oddelenie Právnická fakulta UK, 1993. 251 s.
8. KNAPP, Viktor. PLANK, Karol. *Učebnice československého občanského práva. Svazek II*. Praha: Orbis, 1965. 571 s.
9. KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 233 s.
10. KNAPPOVÁ, Marta. a kol. *Občanské právo hmotné 1*, 4. vydání. Praha: Wolter Kluwer ČR, 2005. 523 s.
11. KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské V. Právo dědické*. Praha-Smíchov: Typus, 1933, 139 s.
12. MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo*. 3. vydání. Praha: Linde, 2007. 351 s.
13. MIKEŠ, Jiří, MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011. 432 s.
14. ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl III*. Praha: V. Linhart, 1936, 680 s.
15. SCHELLEOVÁ, Ilona. a kol. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer Press, 2007. 228 s.
16. SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921, 104 s.
17. ŠVESTKA, Jiří. a kol. *Občanský zákoník: komentář. I díl, § 1-459*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1394.
18. VOJTEK, Petr. *Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář*. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007, 276 s.

2. Odborné články

1. BEZOUŠKA, Petr. Nezletilý a závět' notářským zápisem. *Právní rádce*. 2005, roč. 13, č. 4, s. 19-21.
2. CECHLOVÁ, Eva. Stanovisko k rozporu slovního a číselného vyjádření data v notářském zápisu o vydědění a závěti. *Ad Notam*, 2009, roč. 15, č. 6, s. 216-218.
3. ELIÁŠ, Karel. Návrh českého občanského zákoníku. Obrat paradigmat. *Právní rádce*, 2010, roč. 18, č. 1, s. 4-13.
4. ELIÁŠ, Karel. Právní úkony na soukromých listinách se zvláštním zřetelem k jejich podepisování. *Ad Notam*, 1996, roč. 2, č. 3, s. 52-59.
5. ELIÁŠ, Karel. Privilegované závěti a osnova českého občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2009, roč. 15, č. 2, s. 41-45.
6. FRINTA, Ondřej. Závět' (nejen) v návrhu nového občanského zákoníku. *Právník*, 2008, roč. 147, č. 11, s. 1203-1216.
7. HAVRÁNKOVÁ, Alena. Závět' – jednostranný právní úkon. *Právní rádce*. 2002, roč. 10, č. 7, s. 14-16.
8. JINDŘICH, Miroslav. Veřejné listiny – stěžejní úloha notářství. *Ad Notam*, 2010, roč. 16, č. 1, s. 3-8.
9. KARHANOVÁ, Martina. Závět' v návrhu nového kodexu občanského práva. Několik poznámek k dědické smlouvě. *Právní rozhledy*, 2007, roč. 15, č. 5, s. 157-164.
10. ROMBACH, Claudia. Dědění v německém právu, *Ad Notam*, 2000, roč. 6, č. 5, s. 102-105.
11. SVOBODA, Jirí. Zelená kniha Dědictví a Závětí. *Ad Notam*, 2005, roč. 11, č. 3, s. 98 – 197.
12. TLÁŠKOVÁ, Šárka. Aktuálně k návrhu nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích. *Ad Notam*, 2011, roč. 17, č. 2, s. 3-6.
13. ŠEŠINA, Martin. Diskuze o návrhu nového občanského zákoníku. *Ad Notam*. 2005, roč. 11, č. 4, s. 124-137.
14. VALEŠKA, Jirí. Problematika pomoci jiné osoby při psaní závěti. Zpracování problému v literatuře. *Bulletin advokacie*, 1997, č. 4, s. 24 – 33.

3. Judikatura

1. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 21 Cdo 2120/2009
2. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. 28 Cdo 2217/2009
3. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2010, sp. zn. 21 Cdo 1178/2009

4. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2010, sp. zn. 25 Cdo 1457/2010
5. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1744/2007
6. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 2968/2006
7. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2203/2006
8. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2567/2004
9. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1190/2004
10. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2004, sp. zn. 30 Cdo 164/2004
11. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1294/2001
12. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2002, sp. zn. 21 Cdo 530/2001
13. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2001, 30 Cdo 1975/2001
14. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2000, sp. zn. 21 Cdo 2985/99
15. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1883/96
16. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 27. 1. 1983, sp. zn. 4 Cz 82/82
17. Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 19. 9. 1952, sp. zn. 17 Ok 281/52
18. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2010, sp. zn. 21 Cdo 3597/2009
19. Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 22. 9. 2009, sp. zn. sp. zn. II. ÚS 134/99
20. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 21 Cdo 51/2008
21. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4566/2007
22. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1454/2005
23. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2600/2005
24. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2004. Sp. zn. 30 Cdo 1765/2004
25. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. 11. 1999, č.j. 24 Co 328/99
26. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 11. 1998, sp. zn. 21 Cdo 586/98
27. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30.6.1997, č.j. 181/97-35
28. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdon 988/96

4. Internetové zdroje

1. Jak se pořizuje závěť a mohu ji nechat zaregistrovat?. CNUe. *Dědictví v Evropě. Dědictví na Kypru* [online]. successions-europe.eu, 10. 1. 2012 [cit. 2012-02-16]. Dostupné z: <http://www.successions-europe.eu/cs/cyprus/topics/how-is-a-will-drawn-up-and-can-i-register-it/>.

2. Jak se pořizuje závět' a mohu ji nechat zaregistrovat?. CNUE. *Dědictví v Evropě. Dědictví v Estonsku* [online]. successions-europe.eu, 10. 1. 2012 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <http://www.successions-europe.eu/cs/estonia/topics/how-is-a-will-drawn-up-and-can-i-register-it/>.
3. Jak se pořizuje závět' a mohu ji nechat zaregistrovat?. CNUE. *Dědictví v Evropě. Dědictví v Lucembursku* [online]. successions-europe.eu, 10. 1. 2012 [cit. 2012-02-25]. Dostupné z: <http://www.successions-europe.eu/cs/luxembourg/topics/how-is-a-will-drawn-up-and-can-i-register-it>.
4. Velitelé zahraničních operací, ve kterých působí čeští vojáci (leden 2012). [online]. mise.army.cz, 1. 1. 2012 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/aktualni-mise/velitele/velitele-zahranicnich-operaci--ve-kterych-pusobi-cesti-vojaci-leden-2012-63940/>.

5. Právní předpisy

1. zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
2. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
3. zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, vyhlášený císařským patentem ze dne 1.6.1811 č. 946 Sb., z. s., který byl pro území Republiky československé recipován zákonem č. 11/1918 Sb.
4. zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
5. zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský řád)
7. zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
8. zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, ve znění pozdějších předpisů
9. zákon č. 82/1992 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů
10. zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě, ve znění pozdějších předpisů
11. zákon č. 47/1997 Sb., o civilním letectví, ve znění pozdějších předpisů
12. zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů
13. zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů
14. Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru 2005/65 ze dne 26. 10. 2005 k Zelené knize o Dědictví a Závětích, Úř. věst. C 28, s. 1-5

6. Zahraniční zdroje

1. estonský Tsiviilseadustik
2. francouzský Code Civil
3. kyperský Civil Code (Αστικού Κώδικα)
4. lucemburský Code Civil
5. nizozemský Burgerlijk Wetboek
6. německý Bürgerliches Gesetzbuch
7. polský Kodeks cywilny
8. rakouský Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch
9. švýcarský Zivilgesetzbuch

Shrnutí

Tématem diplomové práce je „Právní úprava závěti se zaměřením na její formu ve světle rekodifikace občanského zákoníku.“ Závěť se může stát velmi důležitým právním úkonem, jehož realizace nastane teprve po smrti zůstavitele. Díky těmto nevratným účinkům mám za to, že není tomuto tématu věnována dostatečná pozornost a veřejnost má k pořízení závěti velmi laxní přístup. Přitom se jedná o práva a povinnosti nabytá jejich vlastním přičiněním, se kterými mají možnost naložit podle vlastního uvážení. Mé zaměření na formy poslední vůle vyplývá z evidentní důležitosti, neboť bez jejího dodržení by došlo k neplatnosti.

Cíl této práce spatřuji v komplexním zpracování právní úpravy všech možných forem závěti, které umožňuje nejen dosud platný o.z., ale se zřetelem k rekodifikaci nelze opomenout nově přijatý občanský zákoník z roku 2012. S tím souvisí i zpracování historického vývoje a přihlídnutí k zahraniční úpravě. Diplomová práce je rozdělena do dvou hlavních kapitol, z nichž první podává výklad k holografní a allografním formám závěti a druhá část pak obsahuje problematiku závěti veřejného typu, do které patří závěť formou notářského zápisu a závěti s úlevami. Předloženým členěním vycházím nejen z teoretické koncepce, ale zejména z praktického významu. K řešení právních problémů poslouží především bohatá judikatura Nejvyššího soudu České republiky a časopisecké články. Těžištěm a zároveň úkolem práce je popis současné právní úpravy závěti, představení zásadních změn, které přinese nový kodex soukromého práva a následně celkové zhodnocení.

Summary

Theme of my diploma thesis is “Legal regulation of testament focused on its form within the civil code recodification”. A will can become a very important legal act whose realization will occur only after the death of the testator. Because of these irreversible effects it seems to me that this topic is not given sufficient attention and the public has a very lax access to make a will. Even though it is the rights and obligations acquired by their own efforts and they have the possibility to load their own discretion. My focus on forms of wills results from the evident importance, because without her compliance would result in invalidity.

The aim of this diploma thesis is to provide a comprehensive overview of all the forms of testaments, which enables not only present valid civil code, but with regard to recodification it is impossible to forget the code passed in 2012. This is related to the historical development of inclusion and consideration of foreign legislation. The diploma thesis is divided into two main chapters, the first is engaged in holographic and allograph forms of wills, and the second part contains types of public wills, which includes notarial will and wills with relief. Presented structure comes out not only from theoretical conception, but particularly from practical meaning. To solve many legal problems will serve mainly rich judicature of the Supreme Court of the Czech Republic and journal articles. The focus and the task of work is a description of the current legislation will, presentation of significant changes that will bring a new code of private law and subsequently the overall evaluation.

Seznam klíčových slov (key words)

závět'	will, testament
poslední vůle	last will
forma závěti	form of will
vlastnoruční (holografní) závět'	handwritten (holographic) will
allografní závět'	allograph will
notářský zápis	notarial deed
závět' s úlevami	will with relief
formální a obsahové náležitosti	formal and contentual essentials
zůstavitel	testator
svědek	witness
dědic	heir
podpis	signature